

PE KORINI

Pollone KORINI Yamboma Pepá

PE Topa Sirimu Bokumu

Pollone I Pepá Topa Sirimumunge Ungu Pulu Mare

Ungu pulu talo inie yakondo gomo 714 kinie 796 kinie molemo kanani.

‘ “Ou Korini” nilimolo pepámo Pollone ou topa sipelie pe oli mare omba purumu kinie ya “Pe Korini” nilimolo pepá akumu kolea aili Korini moloringi Kirasinge yamboma kinie Korini lerimu kolea Akaya poropinji moloringi Kirasinge yamboma kinie pepá topa sirimu.’ ningu pilimele. (Pe Korini 2:13, 7:5 kanani.)

Ye marene Korini yambomando kolo toko ningindu: “Pulu Yemonga ungu sikema mane sikimulu. Pollone kolo topa nimbe kenjilimo. Pollo yu Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu ye te molo.” niringine pilipelie Pollone i pepámo topa sirimu. Pollone sike walsikale kolo mele torumu. “Ombó.” nimbe wale te mako torumu nakolo umbuni mare wendo omba yu pumbe terimu aulkemo pipi sirimu kinie naa purumu. “Kolo tambo.” nimbe naa nirimu nakolo ‘Yunge ungumu yamboma naa piliengi!’ niringi yemane yu “Ombó.” nimbelie naa orumunge “Yu kolo toli yemo. Yunge ungumu naa piliengi!” niringi. Akumunge ungu mare Pollone nirimu mele Pe Korini kolomongo aili 1-7 molemo.

Kolomongo aili 8-9tolo sukundu Korini yamboma kolea Judia disiriki Kirasinge yamboma

liku taponjingindu kou mone mare liku maku toko moloringimunge Pollo yu nondopa omba limbemonga “Welea liku maku toko pora siengi.” nirimu.

Pe kelepa kolomongo aili 10-13 sukundu Juda ye mare kolo toko mane sili yemando Pollone nimbendo: “Na Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu ye te sike molio. Ene molemelena sike ombó. Ombolie Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu yemo moliomonga teko kenjilimele yema sike iri topo makorombo.” nirimu. Pollo yu sike molorumu mele ungu pulu te “1. aposel”.

Pollone Yesusi Kirasinge kongonomo andopa tenjirimu kinie umbuni aisili yu kinie wendo orumu, akumanga ungu aisili ya Pe Korini molemo. Kanu unguma 4:8-9, 6:4-5, 7:5, 11:16-33 molemo.

Ya ungu pulumu pora nikimu.

¹ Na Pollo, Pulu Yemone na mako torumuna Kirasi Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu yemo,* na kinie olionga ,Kirasinge ungumu pilieli, angenu Timoti pea molopololie i pepámo topo sikiru.

Pulu Yemonga yambo talape kolea aili Korini molemelema kinie,** Pulu Yemonga yambo kake telime kolea Akaya poropinji sukundu kolea-manga pali*** molemele yambomanga pali i pepámo ene topo sikiru.

² Olionga Lapa Pulu Yemo kinie Aili Yesusi Kirasitolone ene we kondo kolkolo, ‘Ene konopu pe nipili taka lelko molangi.’ niengili.

3 Olionga Aili Yesusi Kirasinge Pulu Yemo molemo, yunge Lapa molemola,* aku yemo yu kondo kololi ulu pulumu pelemo Lapamo, yu ,olio kinie umbunime wendo olemo kinie, 'Konopu enge nimbe pe nipili molangi.' nimbe lipe taponjilimo Pulu Yemola, yu kapi nimbu imbi ambolopo ola linjemili.

4 Yu, olio kinie umbunime wendo olemo kinie 'Ene konopu enge nimbe pe nipili molangi.' nilimo Pulu Yemo. 'Ou olio kinie umbunime wendo olemo kinie Pulu Yemone olio 'Konopu enge nimbe pe nipili molangi.' nimbe lipe taponjilimo mele yambo mare umbunime wendo ombá kinie aku siku 'Konopu enge nimbe pe nipili molangi.' ningu manda liku taponjingí.' nimbe yuni olio ou aku sipe lipe taponjilimo.

5 ,Olione* yamboma manda lipu taponjipu 'konopu enge nimbe pe nipili molangi.', nimulúmunge pulumu i sipe: Kirasi ou mindili norumu mele kinié olio yandopa mindili nombo molemolo, aku sipela ,Pulu Yemone Kirasi lipe taponjipe 'Konopu enge nimbe pe nipili molopili.' nirimu, munge olio 'konopu enge nimbe pe nipili molangi.' nimbe lipe taponjilimo.

6 Olio mindili nombo umbunime melemolo kinie 'Ene konopu enge nimbe pe nipili molko, mindili nolemelka aulkena wendo ongo, molko konjingí aulkena pungí aku lipe taponjili ulumu* ene kinie pepili.' nimbu aku sipu mindili nombo umbunime melemolo. Pulu Yemone olio 'konopu enge nimbe pe nipili molangi.' nilimomonga olio kelepo enge nimbu molemolo kinie kanu ulumuni olione 'ene konopu pe nimbe enge nipili

molangi.’ nimbu manda lipu taponjilimolo kanu kinie olio mindili silimele kinie molemolo mele ene aku siku mindili silimele kinie ene kepe konopu tondolo mundupe enge nipili taka lelko molongela.

⁷ Olio pilimolo, ‘Ene umbuni te temba kinie tondolo munduku pilimele mele siye naa kolko enge ningu molongela.’ nimbu tondolo mundupu pilkimulu. ‘Ene olio kinie tapu topo molopo, mindili pea nolemolo mele ene olio kinie tapu topo molopo pea konopu enge nimbe pe nipili molemolola.’ nimbu pilipulie ‘Ene aku siku molonge.’ nimbu tondolo mundupu pilimolo.

⁸ Angokeme, ya kolea Esia poropinji na kinie umbunime sike wendo orumu mele ‘Ene mimi siku piliengi!’ nimbu siembo.* Ulu umbuni ailimene na lirimuna ‘Na paa kolombonje.’ konopu lerindu.

⁹ Sike nanga konopu sukundu kote tenjirimu pilipulie ‘“Kolopili.” nikimunje.’ konopu lepolie ‘Kolombo.’ konopu lerindu.* Nakolo Pulu Yemonga kongono tenjirindumunge umbuni kanuma wendo orumu kinie ‘Nanga engemone na Pulu Yemonga kongono telio.’ konopu naa leambo.’ nimbe aku ulumu wendo orumu. Pulu Yemo, yambo kololime ‘Lomboroko ola molangi.’ nilimo yemo, yunge engemonga mindi nane kongono ime telio.

¹⁰⁻¹¹ Kanu ulu wendo orumumuni na kolombo terindu nakolo ya nikiru Pulu Ye akumuni na tepa konde lirimu. Aku sipela pe na kinie umbuni aku sipe te wendo ombá kinie lipa

taponjipe na wendo limbe. ‘Pe pe kepe, enene ‘Pollo lipu taponjemili.’ ningu nanga Pulu Yemo mawa tenjingimunge umbunime aku sipe altopa wendo ombá kinie Pulu Yemo yuni na sike alieli lipu taponjipe ‘Uluri naa tepili.’ nimbe wendo limbe.’ nimbu tondolo mundupu pilipu molio. Yambo aisilini nanga ningu Pulu Yemo mawa teko ‘Lipe taponjipili.’ ningí kinie pilipulie mawa tenge mele tenjipe na tepa konjimbe kinie yambo aisilini pilku kanokolie Pulu Yemondo ningindu: “Ange. Pollo kinie ,yu kinie pea mindili nongi yema, liku taponjinumu papu tenu.” ningí.

¹² Na andopo telio mele konopuni pilipulie ‘Ulu terinduma pali tepo konjirindu. Walse tepo naa kenjirindu.’ nimbu pilio mele ene manda nimbu sikirumanga konopu sikiru.* Na ene kinie molorundu kinie Pulu Yemone kanopa ‘kake teli uluma’ nimbe kanolemoma mindi konopuna pepa, na konopu talo naa pepili ene kinie sumbi sipu molopo ulu mare terindu mele pilipulie ‘Molopo konjirindu.’ nimbu pilipu konopu sikiru. Aku uluma konopuni pilipulie terindu kinie ma koleana pilipe konginjili ulu tene na lipu naa taponjirimu. Pulu Yemone na we kondo kolopalie lipu taponjirimumunge na aku sipu andopo molorundu.

¹³⁻¹⁴ I pepá topo sikirumu ene kanoko sundungí unguma topo naa sikiru. Ene manda kanoko ungu pulumu sumbi siku pilingí mele tokoro. ‘Ene pilku teangi.’ konopu lekero mele i sipe: Sike ou na terindu mele aisili ene mare pilku sundulimele* nakolo ‘olionga Aili Yesusi ombá walemo wendo ombá kinie ,ene lipu tapon-

jirindumunge molko konjilimele mele, pilipulie nimbu para sipu konopu sipu kapi nimbú mele aku siku kinié enene pali na tepo molio mele pilkulie yamboma anju anju ningu siku konopu siku kapi niengi.' konopu lekeru.

¹⁵ „Nane ene pe manda kapi nimbú mele, enene kinié na kapi ningí mele, 'Sike aku siku tenge.' nimbu tondolo mundupu pilipulie 'Ene wale talo siku konopu peanga pepili molangi.' nimbu nane "Ene molemelena ou ombó." nirindu kanumu.

¹⁶ Na konopuni pilirindu mele i sipe: 'Kolea Masedonia poropinji pumbundu ou ene molongena ombolie, pe Masedonia pumbu. Pe Masedonia mundupu kelepo ene molongena kelepo yando ombó kinie enene na kolea Judia disiriki "Pui." ningí.' konopu lerindu.*

¹⁷⁻¹⁸ "Aku tembo." nirindu mele konopuni naa pilipulie we nirinduye? Na "I tembo. I tembo." nimbu, nimbu panjilio mele mana yambomane konopu talo pepili ulu te naa tengendo kolo toko "Temolo." nilimele mele na aku sipu naa nilio. Ulu te tembondo "Sike tembo." nilio. Naa tembondo "Sike naa tembo." nilio. Pulu Yemone konopu alowa malowa naa tepa sike nilimo mele nane i paa sike nikiru: Ulu te "Molo." nimbundu "E." nimbu, "E." nimbundu "Molo." nimbu, tere lepo paa naa nilio.*

¹⁹ Na keme Saillasi keme Timoti keme olione ene moloringine ombo Pulu Yemonga Malo Yesusi Kirasinge* temanemo topo sirimulu, kanu yemone "Sike." nimbendo "Molo." naa nimbe, "Molo." nimbendo "Sike." naa nilimo, paa

molo! Yuni “Tembo.” nilimo mele paa sike alieli telemomonga ,na yunge kongono tenjili yemone nilio ungumanga kolo te naa la pelemo,.

²⁰ Pulu Yemone “I sipu tembo. I sipu tembo.” nimbe, nimbe panjirimu kanu uluma sike wendo ombá pulu yemo Kirasi yu kanumu. Akumu pilipulie ,Pulu Yemonga ungumu yamboma nimbu sipulie, Kirasinge imbi pilipu lepolie “Imu sike temba.” nimbulie aku sipu Pulu Yemonga imbi ambolopo ola linjilimolo.

²¹ Na kepe ene kepe Pulu Yemone enge silimona Kirasi kinie tondolo mundupu tapu topo molemolo. ,‘Olio* yunge kongono tenjengi.’ nimbe, Pulu Yemone olio* mako topa,

²² ‘ Olio yunge yamboma molemolo.’ nimbu piliemili.’ nimbe olionga konopuna sukundu Pulu Yemo yuni ‘Nanga’ nimbe imbi topa, ‘Olione pilipulie ‘ Olio sike yunge yamboma.’ nimbe mako torumu. Pe sike yunge melema pali olio simbe.’ nimbu piliemili.’ nimbe isili ou yunge Minimu ‘olionga konopuna molopili.’ nimbe sirimu.* ,Melte kou aili pulimo kinie ‘Liemili.’ nimbulie ‘Kanu melemo nosilimo yambomone ‘Pe kou pali kamu ongo singí.’ nimbe pilipili.’ nimbulie melemo we lepili ou kou mone layetolo mele sipulie yando olemolo, aku sipe mele.,

²³⁻²⁴ ,Na “Ombó.” nimbulie naa orundumu kolo torundu liemo, Pulu Yemone nanga konopuna kanopa kolo torundu mele mona nimbe para sipili. Nakolo kolo naa tokoro. Nane ene umbuni te naa simbundu kolea aili Korini kelepo welea naa orundu. ‘Enene ‘Kirasinge ungumu sike.’ ningu tondolo munduku pilimelemonga* ‘Ene

tondolo munduku pilku molangi.’ nimbu na enenga ye ailimu molopo, ene nokambo.’ manda naa nimbú. Ene tondolo munduku pilimele ulu akumuni ene enge ningu molemelemonga ‘Ene konopu siengi.’ nimbu ene pea tapu topo kongono telemolo. Akumu Pulu Yemo walsiku pilkulie “Pollo naa orumumunge pulumu nimbe sikimumu sike nikimunje?” ningu walsilimelkanje yuni “Sike nikimu.” nilke.

2

¹ Akumunge na nanu konopuni pilipulie nimbu pilirindu mele i sipe: ‘Na ene molongena kelepo ombo wale talo sipu umbuni simbu kinie kapola naa temba.’ konopu lepolie naa orundu.

² Nane ene molongena ombo umbuni te silke kinie konopu keru panjiku molemelkanje pe yambo naene na konopu simbu uluma tenjilkeye? Na ombómonga ene konopu umbuni pepili molemelkanje pe na konopu simbu uluma nambe teko liku taponjilimelkaye? ‘Nane ene umbuni simbu kinie ene konopu umbuni pepili molkolie aku siku konopu simbu ulu te manda naa telemelka.’*

³ Aku sipu pilipulie ‘Ene ou konopu alowa teko molangi. Pe na ombó kinie olio konopu sipu kapola kapola molamili.’ nimbu nane ‘umbuni simbuma ou piliengi!’ nimbu pepá te ou topo sirindu kanumu.* Na pilkiru, ‘Na konopu silio kinie ene kepe konopu silimele. Konopu naa silio kinie ene konopu naa la silimele.’ konopu lekero.

⁴ Sike nane ene pepá te topo sirindu kinie ‘ene ou teko moloringi mele pilipulie,’ pepá tombondo

na kamelena paa mindili tepa konopu umbuni tepili kola tepo molopolie pepámo topo ene sirindu. ‘Mindili siembo.’ nimbu naa sirindu. ‘Nane ene konopu paa lakopa monjilimo.’ ningu piliengi.’ nimbu topo sirindu.

⁵ Nakolo ,andi Korini ye tene tepa kenjirimu kanu, yemone umbuni te sirimu aku umbunimu na naa sirimu.* Aku ulu umbunimu ene sirimu, enenga yambo marene aku umbunimunge mindili noringi. Nane tondolo mundupu naa nimbundu ,“Ene pali mindili noringi.” naa nikiru., “Mare mindili noringi.” nikiru.

⁶ Yambo aisilini kanu yemo tepa kenjirimumunge ,mane siku, mindili siringi kanumu manda mele.

⁷ Manda kene pe kinié yu mindili siringi kanumu ‘yu umbuni paa aili tene yu paa topa manie mundumbe.’ ningu kinié ‘Undupe kanopili.’ ningu mindili siringi mele munduku kelko yuni ulu pulu keru terimumu ‘Manie pupili.’ ningu siye kolko yu kondo kolko, konopu wayongo sipili ulu mare tengi liemo papu.

⁸ Akumunge ‘Yu paa sike konopu monjilimele mele pilipili paa ningu siengi.’ nimbu tondolo mundupu mawa tekeru.

⁹ Ou nane ene pepá topo sirindumunge* pulumu i sipe: ‘Nane ene manda manjipu, “Teai.” nilio mele enene pilkulie alieli pilku liku telemele molo molonje, piliembo.’ nimbu kanu pepámo topo sirindu.

¹⁰ Kanu yemone tepa kenjirimu ulumu enene ‘Manie pupili.’ ningu siye kolkomele mele nane kepe ‘Manie pupili.’ nimbu siye kolkorola.

Kanu yemone siye kolombo ulu te sike tepa kenjirimu liemo koronga ‘Manie pupili.’ nimbu siye kolondu. Ene kondo kolopo lipu taponjipu Kirasi kanopa molopili siye kolio.

11 ‘Kurumanga nomi, Setenenga* tondolomone olio topa manie naa mundupili. ‘Kirasi kinie tondolo mundupu molamili.’ nimbu aku sipu olio teko kenjilimele yambomane teko kenjilimele uluma ‘Manie pupili.’ nimbu siye kolamili. Setenene olio ‘Kirasinge yamboma molemolomonga, kondi topa ‘Topo manie mundembo.’ nimbe ulu telemoma pali pilimolo kanumu.

12 Ou na Kirasinge temane peangamo topo simbundu Toroasi taonondo purundu kinie Ailimuni na akuna kongono manda tembo aulkemo lipe sumbi sinjirimu mele mona lerimu kanorundu.

13 Nakolo nanga angenu Taitasi akuna naa ‘omba, molorumu koropo kelepolie nanga konopumu wayongo naa nirimuna* Toroasi yambomando “Molai.” nimbu mundupu kelepo Masedonia poropinji purundu.**

14 ‘Sike konopu wayongo naa nirimu, nakolo Pulu Yemone alieli olio ‘Yesusini ‘Yunge kongonomo tenjipai.’ nimbe lipe mundurumu yema, lipe taponjilimo, olio umbuni te wendo olemo kinie Kirasinge tondolomone enge nimbu molopo, Pulu Yemo yunge talape yamboma konopu sipu molemolo,* akumunge nane yundu “Ange.” nikiru. Pulu Yemone olio lipe taponjilimomonga Kirasi yu molemo mele ulu tembama pali temane topo silipu andolemolo. I ungumu

mune tolemo, koleamanga pali pilku kapola tenjilimele.

¹⁵ Kirasinge mune peangamo tolemona Pulu Yemone olio aku sipe mele mune peangamo tolemo pilimo. Aku mune peanga tolemomo yambomanga pali, mindili nolemelka aulkena wendo ongo molko konjingí aulkena pulimele yambomanga kepe* mindili nongo molko kenjingí aulkena pulimele yambomanga kepe, suku singine mune tolemo.

¹⁶ Nakolo aku munemone ungu talo nilimo. Mindili nonge aulkena pulimele yambomane ,Kirasinge temane peangamonga, munemo pilimele kinie lkupendi tolemo. Kanu munemo ene ,mini pali, kolonge ulu pulumu pelemomonga aku sipe lkupendi tolemo. Molko konjingí aulkena pulimele yambomane ,temane peangamonga, munemo pilkulie, ene konde molko konjiku mindi pungí ulu pulumu* pelemo munemo pilimele. Pe yu mele mele pilingí. ,Kirasinge temane peangamone yambo mare molko konjingí ulu pulumu papu silimo nakolo yambo mare molko kenjingí ulu pulumu silimo, akumunge ,Kirasinge temane peangamo andopa topa simbe, kongonomo naene manda tembaye? ,Oliolio manda molo,**

¹⁷ Ye aisilini telemele mele olio aku sipu naa telemolo kanumu. Pulu Yemonga ungumu mimi siku naa ningu kolo toko bisinete mele teko kou mone aisili limele mele olio aku sipu naa telemolo. Pulu Yemone olio i kongonomo silimomonga Kirasi kinie pea tere lepo molopo olionga konopu sumbi sipe pepili Pulu

Yemone kanopa molopili yunge unguma yamboma nimbu silimolo.

3

¹ „Nakolo ‘aku sipu telio’ nikiru* akumu, nane* altopo pulu monjipu nanu kapi nimbu nanga imbimu nanu ambolopo ola limbu tekeroye? Molo yambo marene telemele mele pilipulie tembondo ‘Na tepo molio mele ene piliengi!’ nimbu ‘Yambo tene pepá tonjipili.’ nimbu membo ombo ene lipu ora simbuye? Molo pepá aku sili te enene ‘Na lipe taponjipili.’ ningu na pepá membo pupu yamboma lipu ora simbumu manda toko singíye?

² Na molio mele yamboma lipe ora silimo pepá akumu ene Korini Kirasinge yambo nane konopu monjilioma mindi. Na molio mele ‘kanamili.’ ningulie yambomane ene Korini yamboma kambu mele toko pilimele.

³ Ene Kirasini pepá topa mundurumu molemele mele we yambomane kanolemele. Nane kongono telio akumuni Kirasini kanu pepámo torumu. „Nakolo, pepá kanuna penjollone ungu te naa torumu; konde molemo Pulu Yemonga Minimuni kanu pepámo torumu. Pulu Yemone yunge kini kou karatolonga imbi topa Mosisi sirimu mele* tenga pepá naa torumu; ene yambomanga konopuna torumu.

⁴ Aku sipu nikirumunge pulumu i sipe: Kirasini nanga konopuna ungu nimbe silimona pilipulie ‘Pulu Yemone na sike ‘yunge kongono tenjeni.’ nimbe mako torumumu mundupe naa kelepa i kongono teliomo lipe taponjipe

engemo silimo. Kongono nanga molo.’ nimbu pilipulie aku sipu konopu talo naa pepili tondolo mundupu nikiru.

⁵ I kongono teliomo ‘Nanga engemone manda telio.’ paa manda naa nimbú. Na tondolo te naa pelemo. Pulu Yemo yuni na enge silimona nane i kongonomo manda telio.*

⁶ Pulu Yemone nimbe panjipe mi lerimu ungu kondemonga kendemandemo ‘molani.’ nimbe yuni enge silimona molio. Aku ungu konde nimbe panjipe mi lerimumu ou 1Mosisi molopili Pulu Yemone Isirele yamboma ungu mane sipe kouna ola, imbime topa 1“Teai.” nimbe,1 nimbe panjipe mi lerimu mele molo;* ungu konde nimbe panjipe mi lerimu akumu** Pulu Yemonga Minimuni “Wendo omba pepili.” nirimu. Pulu Yemone ou Mosisindu “Yamboma ungu mane si.” nimbe yu nimbe sirimu ungu kanumane yambo mini pali kolonge ulu pulumu silimo; nakolo 1Pulu Yemonga, Minimuni olio konde molopo konjipu mindi pumulú ulu pulumu silimo.***

⁷ Pulu Yemone kou karatolonga ungu mane topa 1Mosisi, sirimu ungu mane akumane* yambo molko kenjiku mindi pungí aulkemo akisinjirimu, nakolo 1kanu ungu manema, wendo orumu kinie Pulu Yemonga tondolo pa telimu kinie wendo orumu. Kanu tondolo pa telimu Mosisinge kumbikeremo aki torumu kinie, ena kanolemele kinie mongoma takele telemo mele Isirele yambomane yunge kumbikeremo kanoringi kinie enenga mongoma takele terimuna manda naa kanoringi. Nakolo pe 1wale

mare omba purumu kinie, kanu 1 Mosisinge kumbikerena, pa terimumu pora nirimu.** Kololi ulu pulumu perimu ungu manema*** wendo orumu kinie aku sipe tondolo pa telimu kinie wendo orumu liemo

8 1pe kinié yambo konde molko konjiku mindi puli ulu pulumu pelemo Pulu Yemonga, Minimuni silimo mélemo kinie wendo olemo tondolo pa telimu paa olandopa tondolo naa pumbeye? 1Paa pumbe.1

9 'Yamboma teko kenjilimelemonga mindili nangi.' nimbe kongono telemo mélemo méle tondolo te pea wendo orumu liemo kinié yamboma 1lipe taponjipe, ulu pulu kerime siye kolopa ene sumbi sinjilimo kongono telemo mélemo méle tondolo te pea wendo okomo mele tondolo akumu paa olandopa naa pumbeye? 1Paa pumbe.1

10 Kinié wendo okomo tondolo pa teli akumu paa lakopa tondolo pa teli olandopamo. Ou wendo orumu tondolo pa teli akumu paa maniendopa. Akumu uluri molo mele.

11 Pe 1Pulu Yemone mulu Sainaine ola ungu oumu nimbe panjipe mi lepa ungu mane sirimu unguma, pora nimbéndo wendo orumu unguma tondolo pa telimu kinie wendo orumu liemo kinié ungu konde nimbe panjipe mi lekemo ungumu pora naa nimbe, pepa mindi pumbe ungumu kinie wendo okomo tondolo pa telimu paa olandopa naa pulimoye?

12 Pe kinié, 'Pulu Yemone ungu konde nimbe panjipe mi lekemomonga kongonomone yamboma paa sike lipe taponjipe konjilimo, aku ungu

kondemo sike pora naa nimbé.' nimbu tondolo mundupu pilipulie, 'Yamboma pali piliengi!' nimbu pipili naa kolopo mona nimbu silipu andolio.*

13 Na Mosisini terimu mele naa telio. 'Na kumbikerena pa telemomo kumbulupe pora nimbé tekemo mele Isirele yambomane* naa kanangi. 'Tondolo pa terimu mele we telemo.' ningu piliengi!' nimbe Mosisini mulu wambale te lipe yunge kumbikeremo pipi sirimu.

14 1Mosisini yunge kumbikeremo pipi sirimu, nakolo Isirele yambomanga konopuma meltene pipi sirimu mele we silimo.* Yandopa yandopa kinié kepe Mosisini yunge kumbikerena pipi sirimu mulu wambalemo Isirele yamboma kinie we lemomonga Pulu Yemonga ungumu pilingí pilipe konginjilimu ene kinie naa pepili Pulu Yemone nimbe panjipe mi lerimu ungu oumunge unguma molemo bokumu we kambu toko kanoko ungu pulumu naa pilku molemele. Yambo tene 'Kirasinge yambo te molambo.' nimbe yu kinie tapu toko molemele kinie mindi Kirasini mulu wambalemo wendo linjilimomonga Isirele yamboma kinie we lemo mulu wambalemo wendo naa purumu.

15 Paa sike yandopa yandopa kinié walemonga kepe Mosisini torumu bokuna molemo unguma kambu tolemele pilimele kinie mulu wambale kanumuni enenga konopuma we aki tolemo.

16 Nakolo yambo te konopu alowa tepa Ailimu molemona pulimo kinie 1Ailimuni, mulu wambale kanumu yambomonga konopuna wendo linjilimo, 1Mosisi Pulu Yemo molorumuna

pumbendo mulu wambalemo kumbikerena wendo lipe purumu mele,.*

17 Ailimu yu Mini kanumu. Pe yambo te Ailimunge Minimu kinie tapu topa molemo yambomo, 'Pulu Yemo molemona pupu molambo.' nilimo kinie, meltene yu manda pipi naa silimo. 'Ungu mane molo kololi ulu pulumu molo ulu pulu kerimu, akumanga tene yu manda naa nokopa, manda pipi naa simbe.'

18 Akumunge, olio 'Kirasinge yamboma, pali meltene kumbikerema aki topa pipi naa silimomonga olionga kumbikerema kariyápa mele angilipe Ailimunge tondolo pa telimunge mini mana telimu akuna pelemomo yamboma lipu ora silimolo kanolemele. Aku sipu tepo molamili yunge tondolo pa telimu olio kinie pepa olandopa olandopa tondolo pupe telipe pulimo kinie olio kepe yu mele au lepo yu tepa molemo mele olandopa olandopa manda lepo telipu pulimolo. Ailimu yu Minimu, akumuni aku ulumu telemo.

4

1 'Pulu Yemone ungu konde nimbe panjirimumu olandopa, akumunge tondolo pa telimu olandopa, yamboma aku sipe lipe taponjilimo, akumunge Pulu Yemone na* kondo kolopa, 'Tepo konjembo.' nimbe, i temane peangamo andopo topo silio kongonomo sirimumunge pilipulie, 'umbunime wendo olemo kinie, ** 'Siye tekemo. Kongonomo keleambo!' naa nilio.

2 Lopi teko teli uluma kinie, pipili teli uluma kinie, koronga lipu bulu sirindu. Kolo toli uluma naa tepo, Pulu Yemonga ungumu alowa naa telio.

Pulu Yemone kanopa molopili ‘Yambomane pali enenga konopuni pilkulie na Pulu Yemonga kongonomo tenjilio mele kanokolie ‘Sike sumbi sipe telemo.’ ningu piliengi!’ nimbu nane ungu sikemo mona nimbu para silio.

³ Molo temane peangamo topo silio kinie sike meltene pipi simbe kinie* naa pilingi liemo molko kenjingi koleana pulimo aulkena pulimele yamboma aku telemo.

⁴ Ye Kirasimu yu paa Pulu Yemo none telimu molemo.* ‘Kirasinge tondolo pa telimunge temane peangamonga pa tenjilimu naa kanangi. ‘Kanokolie ene we kondo kolopa ‘Lipu taponjembo.’ nilimo ye Kirasimu kanoko pilingi kene naa kanangi.’ nimbe ya ma koleamo nokolemo pulu ye ‘kolo toli kuru Setene,** yuni ‘Kirasi sike.’ ningu naa pilimele yambomanga konopuni pilingi aulkemo pipi sinjilimo kinie sike naa kanolemele.

⁵ ‘Na ye peangamo molio.’ nimbu temane topo naa silio kanumu. Nane nimbundu: “Yesusi, ‘Pulu Yemone ‘olio nokopa konjimbe ye te lipu mundumbu.’ nimbe mako torumu ye nomi, Kirasimu yu Ailimu.* Yesusini nando “Te.” nirimu mele tepo, na ene ‘Kirasinge Korini yamboma,’ nga kendemandemo molio.”** nilio.

⁶ Akumunge pulumu i sipe:

“Kolea sumbulu toline pa tepili.”* nirimu ‘kinie ma koleana pa terimu,’ kanu Pulu Yemo yuni olionga konopuna sukundu pa tenjirimu. ‘Olione ‘Pulu Yemonga tondolo pa telimuni Kirasinge kumbikerena pa telemo.’ nimbu piliemili.’ nimbe aku terimu.

⁷ Nakolo mane telemele mingi, ‘akuma yambomane kanokolie konopu naa monjilimele mingi,’ akumanga suku yambomane enenga mele peanga kou olandopa pulime panjilimele aku sipe mele i mele peanga nikirumu olio kangi pange teli yema kinie pelemo. Aku telemomonga yambomane kanokolie ‘I tondolo paa peanga olandopa na kinie pelemomo nanga tondolo te molo. Pulu Yemo yunge tondolomo mindi pelemo.’ ningu pilingí. ‘Na ma mingi kerimu mele moliona kanokolie na kapi naa ningí, akumu peanga.’

⁸ Taki taki, koleamanga pali, na kinie umbunime wendo olemo nakolo akumuni na kamu topa manie naa mundulimo; wale marenga na tembo mele konopuni pilipu sundulio nakolo nanga konopumu kamu keru lepa tepa embambo naa silimo;

⁹ nanga opa toumane na teko kenjingí telemele nakolo Pulu Yemone na mundupe naa kelemo; enene na tolemele nakolo na kamu toko naa konjilimele.*

¹⁰ Yesusi toringi kolorumu mele taki taki na ‘Mindili nongo kolani.’ ningu na teko kenjiku nanga kangimu tolemele nakolo naa kolopo we konde molio kanu ulumuni Yesusi kamu naa kolorumu, we konde molemo mele lipa ora silimo. ‘Na tolemele kinie Yesusini na lipa taponjilimomonga konde molio akumu Yesusi konde naa molkanje na manda naa lipa taponjilke kanumu.’

¹¹ Akumunge pulumu i sipe: Na konde molio yemone Yesusinge kongonomo tenjilimonga

yambomane na toko konjingí telemele kinie nanga kangikundu kololi ulu pulumu pelemomonga kolka nakolo naa kolopo we konde molio akumunge nanga kangimuni 'Yesusi konde molemo mele piliengi mona lepili.' nimbe lipe ora silimo.

¹² Akumunge, ɿkongono teliomonga, kololi ulu pulumu na kinie kongono telemo nakolo ɿ'Mindili nombo kolondu liemo uluri molo.' nimbu temane peangamo andopo topo siliomonga, konde mololi ulu pulumu* ene kinie kongono telemo.

¹³⁻¹⁴ Ou ye tene nirimu, Pulu Yemonga bokuna molemo mele i sipe:

“ɿ 'Pulu Yemone sike na lipe taponjipe umbuni telemo mele wendo limbe.' ɿ nimbu tondolo mundupu pilipulie* aku sipu nirindu.”**

nirimu mele nane aku sipu tondolo mundupu pilipulie yamboma nimbu silio. 'Ye tene Aili Yesusi kolorumu kinie topa makinjirimu ye akumuni na kepe ene kepe olio Yesusi kinie pea topa makinjipe yu molemona lipe memba pumbe.' nimbu pilipulie ɿkololi ulumu kinie konde mololi ulumutolonga ungumu aku sipu, pipili naa kolopo andopo nimbu silio.

¹⁵ Na kinie aku sipe umbunime wendo olemo* akumu ene ɿKirasíngé yamboma, lipe taponjim-bendo wendo olemo. 'Pulu Yemone we kondo kololi ulumuni anju anju pupe yambo aisili lipe taponjilimomonga yambo aisili olandopa olandopa Pulu Yemo kinie "Ange." ningu yu kapi

ningu imbi ambolko ola linjengi.' nimbe ,aku ulu umbunime na kinie wendo olemo,.

¹⁶ Aku ,telio ulumuni ene aku sipe lipe taponjilimo, na kinie ene kinie olio aku sipe ulu peangama wendo ombá mele, pilipulie ,umbunime na kinie wendo olemo kinie, 'Apa, siye tekemo. Kongonomo keleambo!' nimbu konopuna umbuni pepili naa molio.* Sike nanga kangimu kolemo nakolo taki taki mini konoputolo konde pupe mindi pelemo.

¹⁷ Aku teliomonga pulumu i sipe: Na kinie umbuni wendo olemoma yu ulu aili te molo; yu wale layekolo wendo olemo. 'Kanu ulu umbunimene Pulu Yemo tondolo pa telimu kinie molemona pupu yu kinie pea aku kolea paa peangana molombolo aulkemo akisinjilimo.' pilipulie 'I ulumu paa mele tondolo ailimu; umbuni wendo olemoma pe nilimo.' nimbu pilio.

¹⁸ Akumunge, na mongone kanolio melema 'Mimi sipu kanambo.' naa nilio; naa kanolio mele kanuma 'Paa kanamboa!' nimbu molio. 'Mongone kanolio melema pora nimbé. Naa kanolio melema alieli lepa mindi pumbe.' nimbu pilipulie 'Umbuni na kinie wendo olemo akuma ulu pe nilime.' nilio.

5

¹ Aku sipu pilipu molemolo mele nikirumunge* ,ungu pulu te i sipela:, Olio pilkimulu, olionga ya mana kangimu, sele ulkemo mele, sukundu molemolo. Akumu purumbe tekisingi kinie Pulu Yemone ,ulke, konde te 'Olio molamili.' nimbe tepa mimi telemomo olio simbe,

kanu ulkemo mana yambomane takolemele kanu sili ulke te molo. Kanumu mulu koleana alieli angilipe mindi pumbe ulkemo. Akumu olio pilimolo.

² Pe aku sipe ulkena sukundu molomolo, nakolo isili ou ya ma koleana i ulkena molopolie, ‘Olio sukundu molomolo, ulke kondemo, Pulu Yemone, paa pakonjipili!’ nimbu waka kolopo konopuna kola tepo molemolo.

³ ‘Akumu, wale pakoli mele, pakonjimbe kinie pe we we naa molomolo.’ nimbu pilipulie kinié, aku sipu tepo molemolo.

⁴ Olio i sele ulkena molopolie ‘Mulu wambale te naa pakopo we molemolo.’ nimbu pilipu ‘Mulu koleana ulkemo pakámola!’ nimbu umbuni kolopo konopuna kola tepo molemolo kanumu. ‘Kinié pakopo molemolo kangimu kulupu, topo ele teamili.’ nimbu aku sipu naa nikimulu. ‘I kangi kolombamo konde molopa mindi pumbemone aki topa topa manie mundumbe.’ nimbu ‘Olionga mulu koleana angilimo kangimu pakamili.’ nimbu molemolo.*

⁵ Pulu Yemo yuyu ‘Olio konde molopa mindi puli kangime pakangi.’ nimbe olio isili ou lipe sumbi sinjipelie, ‘Pe molonge nikiru mele paa sike molonge.’ ningu piliengi!’ nimbe isili ou, yunge, Minimu olio sirimu.* Melte kou aili pulimo kinie ‘Liemili.’ nimbulie ‘Kanu melemo nosilimo yambomone ‘Pe kou pali kamu ongo singí.’ nimbe pilipili.’ nimbulie melemo we nosinjpili ou kou mone layetolo mele sipulie yando olemolo aku sipe mele.

⁶⁻⁷ Pe kinié, ‘Pulu Yemone olio Minimu sirimu,

yu kinie pea molemolo.’ nimbu pilipulie, ‘Pulu Yemone nirimu mele sike wendo ombá.’ nimbu pilipulie, na kinie umbunime wendo olemo kinie siye naa kolopo alieli konopu tondolo pupili molio.* Sike pe wendo ombá mele konopuni mindi pilipulie ‘Paa sike wendo ombá.’ nimbu tondolo mundupu pilio. Mongone kanopolie ‘Sike lepamo.’ nimbu naa kanolio. ‘Na ya mana kangimunge sukundu molopolie Ailimu kinie yunge koleana pea naa molembolo.’ nimbu pilio.

⁸ 1Nakolo, nane ou nikiru mele* altopo nikir-ula: 1Umbunime wendo olemo kinie kepe pe wendo ombá mele pilipulie, siye naa kolopo konopu tondolo pupili molio. ‘Na mana kangimu isili ou mundupu kelepo Ailimunge koleana pupu yu kinie pea molembelkanje paa papu.’ konopu lepo molio.**

⁹ Akumunge, ma koleana kangimu kinie molondu liemo, molo ma koleana ulkema kinie sulu tepo molondu liemo Ailimuni kanopa peanga kanolemo uluma tembondo mindi konopu kimbu sipu molio.

¹⁰ Kirasini olio kote tenjipe pilimbe kinie aulke tenga lupe pumbe yambo te naa molemo. Olio pali yunge kumbikerena pupu angilimolo. Akumu pilipulie aku sipu ‘Ailimuni kanopa peanga kanolemo uluma teambo.’ nimbu pilipu molio. Pe yunge kotena angilimolo kinie ou ya ma koleana kangime kinie molopolie olio tepo konjirimulu molo tepo kenjirimulu mele pilipe apurupelie mele kalomba.

¹¹ Akumunge, 1‘Kotena angilimolo.’ nimbu

pilipu, Ailimu kinie pipili kolopo lipu ai silio mele pilipulie 'na* Kirasinge kongono tenjili yemo molopo nilio mele kinie, Kirasini olio pe molopo naa kenjimulú aulkemo akisinjirimu mele kinie, aku ungutolo, yambomane 'Sike.' ningu tondolo munduku piliengi!' nimbu paa tondolo mundupu nimbu silio. Na konopuni pilipu uluma tepo molio mele, yambo marene pilku sunduku kolo tolemele nakolo, Pulu Yemone sumbi sipe kanolemo. 'Ene kepe nane telio mele enene kanoko konopuni pilkulie 'Aku ungumu sike.' ningu pilíngi liemo papu.' nimbu pilkiru.

¹² I ungu nikiru akumuni 'Enene na 'ye peangamo' ningu piliengi!' nimbu 'nanga imbi olandopa molopili.' nimbu altopo naa nikiru, molo. 'Enene na telio mele kanoko peanga kanoko, 'Pollone telemo mele ye marene kanoko sunduku yunge ungu bulkundu kolo toko ninjilimele mele yambomane naa pilku, yu sike molemo mele pilingí kinie papu.' ningu manda anju anju konopu siku ningu singí aulkemo lipu ora siembo.' nimbu nikiru. 'Yambo marene yambo tenga konopuna molemo melemo naa kanoko, mongone kangimu mindi kanoko peanga kanoko yu kapi ningu yunge imbi ambolko ola linjiku ungu nilimele mele* na aku siku kanokolie kolo toko nilimele yemando manda pundu toko ungu sike mare manda ningu siengi.' nimbu i unguma nikiru.

¹³ Kanu yemane na molio nilimele mele aku sipu, sike na kekelepa tondu liemo aku kapolala. Pulu Yemonga kongono tenjimbundu aku sipu

kekelepa topo molio. Molo na konopu sumbi sipe pepili ,kongono tepo, molondu liemo ene lipu taponjimbundu aku sipu ,tepo, molio.

¹⁴ Kirasini na konopu monjilimo mele pilipulie i kongonomo manda mundupu naa kelepo, ,‘Yambo marene na kanoko keru kanonge kinie uluri molo.’ nimbu,, we ambolopo molio. Na pilio: Ye telumu yambomanga pali kolonjirimu akumunge olio pali kolorumulula. ‘Akumu sike terimu.’ nimbu tondolo mundupu pilipulie, yuni na paa lakopa konopu monjipelie aku sipe tenjirimu mele pilipulie ‘I kongono teliomo naa tendu liemo kapola naa temba.’ nimbu kongonomo we tepo molio.

¹⁵ Nakolo olio yambomanga pali nimbe we naa kolonjirimu. ‘Olio ,Kirasinge, konde molemolo yamboma oliolio tepo molomolo mele konopuni pilipu naa molamili. Olionga nimbe kolonjipe lomboropa ola molorumu yemo mindi pilipu molopo yu kanopa peanga kanomba uluma mindi tepo molamili.’ nimbe yuni olionga nimbe aku tenjirimu.*

¹⁶ Aku sipu pilipulie na ou Kirasinge unguma naa pilipu konopu alowa naa tepolie mana konopuni pilipu yamboma apururundu mele lupe;* kinié aku sipu yamboma naa apurulio. Konopu oumu perimu kinie sike ou Kirasi kepe aku sipu apurupu, yu molorumu mele pilipu sundurundu, nakolo kinié yu aku sipu pilipu naa apurulio.

¹⁷ Akumunge,* yambo te Kirasi kinie tapu topa molemo kinie Pulu Yemone kanu yambomo ‘Yu yambo kondemo molopili.’ nilimo, yu sike

yambo kondemo molemo. Ou tepa kenjipe molorumu uluma kamu manie purumu. Kinié ulu kondema ‚yu kinie, wendo olemo.

18 I ulu kondema pali Pulu Yemone mindi telemo.* Olio ou yu kinie opa tou molorumulu mele ‘Kinié aku siku naa molangi. Olio kinie yu kinie kapola kapola molamili.’ nimbe Kirasi olio sirimu akumuni olio yu kinie kapola kapola molemolo. Aku tepalie ‘yamboma yu kinie opa tou molemele mele munduku kelko na kinie kapola kapola molamili.’ nimbe ‚Pulu Yemone, aku kongonomo na sirimu.**

19 Olio Pulu Yemo kinie aku sipu kapola kapola molemolomonga pulumu i sipe: Kirasini olionga nimbe tenjirimumunge Pulu Yemone olio mana yamboma kinie yu kinie opa tou naa molopo kapola kapola molomolo aulkemo lipe sumbi sinjirimu. Aku tenjirimumunge Pulu Yemone yambomanga ulu pulu kerime mundupe kelepa, ‘Aku teko kenjiringimunge kote naa tenjimbu.’ nirimu. Pe ‘Yamboma kinie na kinie kapola kapola molamili.’ nimbe Pulu Yemone “Kanu ungumu yamboma ningu siengi.” nimbe aku kongonomo na* sirimu.

20 Na aku sipe kongonomo sirimumunge na Kirasinge kere pundu mako topo molopo yuni nando “Yamboma ninji.” nilimo mele unguma andopo yamboma nimbu sinjilio.* Akumu i sipe mele: Pulu Yemo yuni ‘Ene i siku i siku teangi.’ nimbendo nando “Ninji.” nirimu mele andopo ninjilio. Pe kinié nane Kirasinge kere pundu mako topo molopo yunge kolo wangopo ene paa tondolo mundupu mawa tepolie “Pulu Yemo

kinie opa tou molemele mele munduku kelko yu kinie kapola kapola molangi.” nikiru.

²¹ Ulu pulu keru te naa terimu yemo Pulu Yemone ‘Kanu yemone olionga ulu pulu kerime lipe taponjipe mepili.’ nimbe yu sirimu. Aku terimuna yu sike ulu pulu keru teli ye te none terimu. Pulu Yemone aku terimumunge olio Kiraasi kinie pea tapu topo molopolie Pulu Yemone olio kanopalie ‘Yambo sumbi nilime.’ nimbe kanolemo.*

6

¹ Na* Pulu Yemo kinie kongono tapu topo tepo molopolie ya nindu ungu kanumunge ungu te pea ene tondolo mundupu nimbú tekero: “Ene Pulu Yemone we kondo kolopalie, ene lipe taponjipe tepa konjirimu ulu kanumu, ‘We naa terimu. Terimu ulumu we manie naa pupili.’ niengi. Ou ene we kondo kolopalie lipe taponjirimu kinie moloringi mele kinié aku sikula molangi. Konopu alowa teko ulu pulu peangama naa teko molonge kinie kapola naa temba.” nikiru.

² Aku nikirumunge ungu te Pulu Yemone nimbendo:
 “Nane ene we kondo kolombo terindu walemo wendo orumu kinie enenga, ungu niringime, pilirindu. Ene mindili nolemelka aulkena wendo lipu na kinie pea molko konjingí aulkena lipu monjimbu walemo wendo orumu kinie ene lipu taponjirindu.”*
 nirimu. Nane ene paa nimbu sikiru: Pilieme!
 Pulu Yemone nirimu wale akumu paa kinié. Kinié Pulu Yemone yamboma we kondo kolomba

walemo. Kinié Pulu Yemone yamboma lipe taponjipe, mindili nolemelka aulkena wendo lipe yu kinie pea molko konjingí aulkena lipe monjimbe walemo.**

³ ‘Nanga kongonomo manie naa pupili, ungu taka naa tonjengi.’ nimbu yambomane na kanoko keru kanoko ungumu naa pilku lingí ulu te naa telio.

⁴ Akumu molo. ‘Yambomane na kanokolie ‘Pulu Yemonga kendemande yemo molio.’ ningu piliengi!’ nimbu aku telio. Na kinie ulu mare wendo olemo kinie telio mele kanokolie ‘Yu sike Pulu Yemonga kendemandemo.’ ningu pilingí uluma i sipe:

┌ Umbunime, na ┌ kinie wendo olemo kinie
‘Siye tekemo.’ naa nimbu, tondolo mundupu
molio;
ulu umbuni lupe lupema na kinie wendo omba,
na teko kenjilimele uluma wendo omba,
na mindili sipu molio uluma wendo olemo.

⁵ ┌ Wale marenga, enene na kopene toko,
┌ wale marenga, ka siku,
┌ wale marenga, yambomane pali na kinie mu-
mindili kolko
ru ningu lkisiku sukundu sukundu ongo maku
toko
na teko mundu mongo tenjilimelela.*

Na kongono mindili sipu tepo,
┌ wale marenga, uru naa pepo,
┌ wale marenga, engelene kolopo moliola;

⁶ ┌ yambomane na kanokolie ‘Pulu Yemonga
kendemande yemo molemo.’ ningu pilingí mele
i sipela:;

Na ulu kake telime tepo,

pilipe konginjili peangamo ambolopo,
 ólo áme topili molopo,
 yamboma kondo kolopo tepo konjilio;
 na Mini Kake Telimu kinie tapu topo molopo,
 yamboma konopu monjilio ulu akumu
 kolo naa topo paa sike konopu monjilio;*
 7 sike unguma nimbu,
 Pulu Yemonga engemone kongono telio;
 yamboma opa tengendo ele tolo melema
 ki ekendo ekendo ingi siku ambolemele mele
 na aku sipu ulu sumbi nilime ambolio;*
 8 yambo marene nanga imbimu ambolko ola
 linjiku,
 marene nanga imbimu toko manie munduku;
 marene nanga ungu bulkundu ninjiku,
 marene na kapi nilimele.
 Kongono sikema sumbi sipu telio nakolo nando
 “Kongonomo nu kolo toko tekeno.” nilimele;
 9 yambomane na kanoko imbi silimele nakolo
 “Pea molamili.” naa ningu, bulu silimele.
 Wale mare ‘Paa kolkoro.’ konopu lelio nakolo
 konde pupu we molio.
 1 Na telio mele kanoko keru kanokolie
 ‘Munduku kelko konopu alowa teani.’ ningu,
 pulsene tolemele nakolo na toko naa konjilimele.
 10 Na taki taki konopu keru aisili pelemo nakolo
 ‘Akumu yu tepili.’ nimbu konopu sipu molio;
 koropamo molio nakolo yambo lupema
 ‘Kamakoma molangi.’ nimbu aulke te akisinjilio;
 mele teluri kepe naa nosilio nakolo
 mele aisili pali nosilio.

‘Yambomane na kanokolie ‘Yu sike Pulu Yemonga kendemandemo molemo.’ ningu piliengi!’ nimbu aku sipu tepo molio.」

¹¹ Korini yamboma, nane ungu te lopi naa tepo, pali enendo nimbu para sikiru. Nane ene paa lakopo konopu monjilio.

¹² Nane ene ‘Kondo naa kolopo siye kolambo.’ paa manda naa nilio nakolo enene na ‘Kondo naa kolopo siye kolamili.’ nilimele, munga konopu teluna naa pupili molemolo.」

¹³ Lapalini enenga ambolangomando nilimele mele kinié nane ‘Ene nanga ambolangoma.’ nimbulie enendo i sipu nikiru: ‘Nane ene konopu aili tepo monjilio mele enene na aku siku konopu aili teko monjengi.’ nimbu nikiru.

¹⁴ Kirasinge yamboma ‘Kirasi sike’ ningu naa pilimele yamboma kinie teluna tapu toko naa andoko, tapu toko kongono naa teko, bisinete tapu toko naa teangi.* Ulu pulu kerime kinie ulu sumbi nilime kinie liku tere lelko manda kongono tengeleye? Pa telimu kinie sumbulu tolimu kinie elte** nambe teko tapu toko molongeleye? 「Akumu paa kapola molo,」 kene 「teluna tapu toko naa molangi.」

¹⁵ Kirasi kinie kurumanga nomi tepa kenjili 「Setene,」* kinie konopu teluna pupili molembeleye?** Kirasinge ungumu pilimele yamboma kinie Kirasinge ungumu naa pilimele yamboma kinie konopu telu sipe pelemoye?

¹⁶ Pulu Yemo molemo ulke tembelemonga ulke suluminia kake teline kuru koyonge melema manda mengo puku popo tongeye?* Olio, konde molopa mindi puli Pulu Yemonga suluminia

kake telimu molemolo,** yu olio kinie molemo kanumu. 1 Yu kinie aku sipu molemolo,monga ungu te Pulu Yemone ou nirimu kanumu. Yuni nimbendo:

“Na nanga yamboma kinie teluna tapu topo molopo,

enenga suku singine molopo ene pea andomolo.

Na enenga Pulu Yemo molombo;

ene nanga yamboma molonge.”***

nirimu.

17 1 Ya nikiru, akumunge

‘Ailimuni nimbendo:

“1 Ulsukundu yamboma kinie, we melema anjiku

kapi ningu popo tolemele yamboma kinie,1

ene kinie teluna naa molko, munduku kelko

puku kolea tenga lupe molopangi.”*

“Kalaro mololi melema 1ulsukundu yambomane

anjiku popo tolemele melema,1 kinie

ulu pulu keru pelemo melema kinie kanuma

naa ambolko,

aku melema kinie ulu te naa teai.”**

“Naa ambolonge kinie nane

“Molamili wai.” nimbu ene yando limbu.”***

18 “Na enenga Lapamo molombo,

ene nanga ambolangoma molonge.*

Na Pulu Yemo, melemanga pali engemo

pelemo yemone** aku sipu nikiru.”*** nirimu.’

kanumu.

7

1 Nanga konopu monjilio angokeme, Pulu Yemone 1yunge yambo molonge yamboma, - kinie aku sipe nimbe panjirimu unguma* ene kinie na kinie pelemomonga pilipulie,

kangikundu kepe konopukundu kepe kalaro monjilimo uluma mundupu kelepo, Pulu Yemo kinie pipili kolopo lipu ai sipulie sike ulu kake telime tepo molamili.**

² Enene ɿaltokoɿ na konopu aili teko monjeyo! Nane ɿenengaɿ yambo te tepo naa kenjipu, ‘Yambo te tepa kenjipili.’ nimbu ulu te naa tepo, kolo topo yambo tenga melema toropo naa lipu, aku uluma naa terindu.*

³ Nakolo aku nikiru ungu kanumuni nane ‘Enene teko kenjengi.’ nimbundu naa nikiru. ɿNakolo enenga yambo te tepo naa kenjirindu kene na nambemuna liku bulu sikimiliye?ɿ Nane ou enendo nindu mele* i sipe: “Nane ene paa tondolo mundupu konopu monjiliomonga ene konopu monjilio mele ulu tene manda topa manie naa mundumbe kololi ulumuni kepe, we konde molopolie umbuni te wendo ombá ulu tene kepe, ene konopu monjipu ‘tapu topo molemolo mele molamili.’ nimbu molio aulkemo manda pipi naa simbe.” nirindu.** Nane ene aku sipu konopu monjiliomonga “Teko kenjikimili.” naa nilke.

⁴ Nane enendo nikirumu ‘Pilku naa sundungí. Uluma pali sumbi siku teko konjingí.’ nimbu tondolo mundupu pilipulie enendo sumbi sipu nikirumu. ‘Enene telemele mele yamboma piliengi!’ nimbu ene paa olandopa kapi nimbu temane topo silio. Ulu umbuni aisili wendo olemo kinie ene molemele mele pilipulie na paa konopu aili tepo sipu konopu tondolo olandopa pupili molio.

⁵ ɿAku sipu molioɿ monga pulumu ɿniembo:ɿ*

Ou na kolea Masedonia poropinji pupulie, 1ene Korini yamboma molko kenjiringi mele pilipulie, 1konopu wayongo naa nipili laye kolte kepe kapola naa molorundu. Na kinie ulu umbuni lupe lupema wendo orumu. Yambomane na kinie opa mele teko kerepali aisili niringi; konopuna sukundu umbuni tepa mini wale purumuna manda naa molorundu.**

6 Nakolo Pulu Yemone yambo paa konopu umbuni pepili molemelema 'konopu wayongo nipili molangi.' nilimo kanu Pulu Yemone na 'konopu wayongo nipili molopili.' nirimu kinie Taitasi na molorunduna orumu akumunge na konopu wayongo nipili molorundu.

7 Akumu sike nakolo yu na molorunduna orumu akumuni mindi Pulu Yemone na 'konopu wayongo sipu molambo.' ni naa nirimu, molo. Ene Korini yambomane Taitasi yu 'konopu wayongo sipe molopili.' niringi akumuni Pulu Yemone na 'konopu wayongo sipu molambo.' nirimula. Taitasini nando 1ene teko molemele mele nimbe sirimu pilipulie na konopu paa olandopa sirindu uluma i sipe:, "Na kanamilila!" ningu waka kolko, na ou teko kenjiku, na teko konopu keru panjinjiringi mele munduku kelko altoko alowa teko ene na kinie 'kapola kapola molamili.' ningu konopu aisili liku munduringi mele nimbe sirimu pilipulie na konopu paa olandopa sirindu.

8 Nane pepá ou topo mundurundumu kanokolie ene sike umbuni terimu nakolo akumu mandala, 1nane pepá topo sirindu mele pilku teringimunge, wale laye kolte ene konopu

umbuni pepili moloringi akumu uluri molo. Sike nane pepá topo ene sirindumuni ene wale laye kolte mindili noringi kinie pilipulie kondo terimu nakolo*

⁹ kinié na konopu sikiru. Nane ene umbuni sirindu akumunge konopu naa sikiru. Ene umbuni sirindu akumuni ene konopu alowa tenjirimu akumunge na konopu sikiru. Pulu Yemo yuni 'Ulu umbuni akumu ene kinie wendo opili.' nirimuna nane pepá topo sirindu akumuni ene laye kolte kepe tepo naa kenjirindu.

¹⁰ Ene Pulu Yemone umbuni silimo akumuni 'Ene teko kenjilimele mele kanoko keru kanoko konopu alowa teko, mindili nolemelka aulkena wendo ongo, yu kinie pea molko konjingí aulkena pangí.' nimbe lipe monjilimona akumu papu,* uluri molo. Nakolo mana wendo olemo ulu umbuni akumane kololi ulu pulumu wendo olemo.

¹¹ Ene pilkulie, i Pulu Yemone silimo umbuni akumuni ulu peanga lupe lupema ene kinie wendo olemomonga papu silimo mele mimi siku pilku molangi. Umbuni akumuni ulu peanga lupe lupema ene kinie wendo olemo mele i sipe: Ou we moloringi nakolo alowa teko kinié 'Unguma mimi sipu pilipu, ulu pulu keru te olio kinie naa pepili paa sumbi sipu molamili.' ningu telemele ulumu kinie, yambomane ene kolo toko , "Teko kenjilimele." , nilimele unguma ene mongo toko ningindu popenge teko telemele ulumu kinie, , enenga ye tene* tepa kenjilimo kinie,

enene pipili kolko yu iri tolemele ulumu kinie,
 ‘Ye tene* tepa kenjirimu kinie uluri naa tepo
 we molorumulumunge mongo limulú.’ ningu,
 mini wale munduku molemele ulumu kinie,
 ‘Olio Pollo altopo, kanamola. Yu kinie, kapola
 kapola molamiliya.’ ningu molemele ulumu
 kinie,
 ye tene* tepa kenjilimo kinie enene tondolo
 munduku
 yu liku sumbi silimele ulumu kinie,
 ‘tepa kenjilimo yemo,* ‘Tepa kenjilimomonga
 mongo
 lipili.’ ningu tondolo munduku telemele ulumu
 kinie,
 kanu ulu peanga telemelemanu ulu pulu keru ene
 kinie pemumu enene naa ambolongi mele lipe
 ora sipe, akumunge mongo te wendo ombá kinie
 ene kinie mongo naa lingí mele lipe ora silimo.

¹² Akumunge, sike ene umbuni sirimu
 pepámo* nane ou topo sirindu nakolo ‘Ye
 tene tepa kenjirimu.’ nimbu pilipulie kanu
 pepámo topo naa sirindu. ‘Kanu yemone
 yambo te tepa kenjirimu.’ nimbu pilipulie topo
 naa sirindula. Yambo talonga manjipu pepá
 topo ene naa sirindu. ‘Enene na paa lakoko
 konopu monjilimele mele Pulu Yemo kanopa
 molopili eneno paa pilku konjengi.’ nimbu kanu
 pepámo ene topo sirindu. ‘Pepá topolie “Ne
 tepa kenjirimu yemo kinie teangi.” nirindu
 mele pilkulie sumbi siku teringi kanu ulumuni
 enene na konopu paa lakoko monjilimele mele
 lipe ora silimo.’

¹³ Akumunge ‘nane ene kanu pepámo topo

sirindu kinie kanokolie moloringi mele kanoko keru kanoko konopu alowa teko, teko konjiringi mele pilipulie, na konopu wayongo nipili molorundu.

Nakolo akumunge mindi konopu wayongo nipili konopu sipu naa molorundu. Taitasi konopu aili tepa lipe mundupelie ene moloringine orumu kinie enene pali yu liku taponjiringimunge Taitasi yu konopu wayongo nipili molorumu akumu kanopolie na konopu paa olandopa sirindu.

¹⁴ Sike ou Taitasi pilipe molopili ene kapi nirindu ungu kanuma yu pupe kanorumu kinie 'Paa sike nimu.' nimbe kanorumumunge na pipili naa kolorundu.* Ou enendo ungu nirindu unguma paa sike nirindu mele pe Taitasi pilipe molopili ene kapi nirindu ungumu aku sipe sikela.

¹⁵ Taitasi ene moloringine orumu kinie ene mini wale munduku pipili kolko 'Papu onu. Pea molamili.' ningi, yuni ungu nirimu mele liku ai siku pilku liku teringi mele kanorumu mele kinie altopa pilipelie ene kondo kolopa olandopa konopu monjilimo.

¹⁶ Kinié na pilkiru, 'Enene uluma pali sumbi siku teko konjingi.' nimbu tondolo mundupu pilipulie na konopu sipu molio.

8

¹ Kapola, angokeme, kinié ungu te lupe niembo,; 'Masedonia poropinji Kirasinge yambo talape molemelema pali* Pulu Yemone we kondo

kolopa lipe taponjirimuna molemele mele ene piliengi!' nimbu ya nimbu sikiru:

² Kanu yamboma kinie umbuni aisili wendo orumu, paa mindili noringi ulumane ene, 'Molko konjinginje molo molko kenjinginje.' nimbe, manda manjirimu kinie ene paa aili teko konopu siku moloringi. Ene paa koropa pupili moloringi nakolo, 'Kirasinge yambo talape mare melema molo tolemoma,* olio kou mone melema lipu taponjipu siemili.' ningu kou mone aisili toyo toko siringila.**

³ Enene teringi mele, kanopolie, nane 'Ene Korini yamboma piliengi!' nimbu para siembo. Masedonia poropinji yambomane 'Kou mone simulú.' niringi mele sikulie, pe altoko mare pea olandopa liku siringila. Enene eneno konopuni pilkulie

⁴ na* paa tondolo munduku mawa tekolie ningindu: "Pulu Yemonga yambo kake teli, kolea Judia disiriki molemelema kolea marenga Kirasinge, yambomane kou mone liku maku toko singi tekemele olione kepe pea lipu taponjipu siemili." niringi.

⁵ Aku niringi kinie pilipulie 'Enene kou mone singi.' nimbu pilirindu nakolo enene aku siku mindi naa teringi. Ene eneno ou Ailimu sikulie,* pe mindi Pulu Yemone "Teai." nirimu ungu te pilipu nane enendo nirindu unguma konopu talo tepa naa pepili 'Paa pilipu lipu teamili.' ningu sumbi siku teringila.

⁶ Masedonia poropinji yambomane aku siku teringimunge pilipulie, ene Korini yambomane, Judia disiriki yamboma, we kondo kolko liku

taponjiringi ulumu pulu monjiku teringi kinie 'Taitasini ene kou mone liku maku tonge mele lipé taponjipili.' nimbu ene moloringine "Pui." nimbu lipu mundurundu mele* 'Aku siku liku taponjingí ulumu kamu pora nipili.' nimbu yu altopo ene molemelena lipu mundumbu tekero.

⁷ Enene 'Teamili.' nilimele uluma pali paa tondolo munduku olandopa telemele kanumu. Kirasinge ungumu 'Sike.' ningu tondolo munduku pilingindu paa olandopa tondolo munduku pilku siye naa kolemele.* 'Aku sipu pilipu molemolo mele yamboma piliengi!' ningu taka lelko naa nilimele. Tondolo munduku yamboma ningu silimele. Ene paa aili tepa pilipe konginjili pepili Pulu Yemonga ungumu pilku molemele. Konopu talo naa pepa kolo toli ungu te ene kinie naa pepili 'Pulu Yemonga ungumu paa olandopa pilipu tepo molamili.' nilimelela. (Nane ene pulu monjipu konopu monjirindumunge)** enene na paa olandopa konopu monjilimelela. Aku uluma olandopa telemele mele kinié aku siku 'Yamboma lipu taponjipu kou mone siemili.' nilimele ulu peanga akumu kepe olandopa teangi.

⁸ Ya ene Korini yambomane "Teangi." nikiru akumu ene tondolo mundupu mane sipu naa nikiru. 'Ene Korini yambomane konopu monjilimele mele akumu paa sike telemelenje manda manjipu piliembo.' nimbu 'Yambo marene yambo lupema kondo kolko 'paa lipu taponjemili.' nilimele mele piliengi!' nimbu, nimbu sikiru.*

⁹ Olionga Aili Yesusi Kirasini* ene we kondo kolopalie terimu mele ene pilimele. Yuni mele

aisili nosirimu nakolo yuni 'Ene lipu taponjembo.' nimbelie yu ye koropamo molorumu. 'Na koropa pumbe kinie ene mele aisili nosingí.' nimbe enenga nimbe yu 'koropamo molambo.' nimbe ye koropamo molorumu.**

¹⁰ Kou mone liku maku toko singí, munge nane tenge mele pilkiru mele niembo: 'Ou poniemonga ene 'Lipu taponjemili.' ningu, kou mone mare pulu monjiku liku maku toringi kanumu kinié kamu liku maku toko pora siengí.' nikiru. Koleamanga pali yambomane pe 'Lipu taponjemili.' niringi nakolo ene Korini yambomane kumbi lelko 'Lipu taponjemili.' ningu, kumbi lelko kou mone liku maku toringila.

¹¹ Aku kene ou liku taponjingíndu konopu siku kumbi lelko 'Lipu taponjemili.' niringi mele kinié aku siku pilkulie kou mone yu mele mele ambolko molemelema mimi siku pilku kamu kou mone singíme liku maku tangi.

¹² Yambo tene 'Yamboma paa lipu taponjembo.' nimbelie yuni nosilimo melemanga mele mare konopu sipe lipe yamboma lipe taponjipe silimo kinie yuni silimo melema Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo. Yambo tene 'Lipu taponjembo.' nilimo kinie, Pulu Yemone yundu "Nu kou mone kinie melema naa nosilinoma liku si." naa nilimo kanumu.*

¹³ Nane 'Yambo mare mindili nolemelema mindili naa nongo, mindili naa nolemelema mindili nangi.' nimbu naa nikiru. 'Nane ene pali melema kapola kapola nosengi!' nimbu nikiru.

¹⁴ Kinié enenga we nosilimele melema molo tolemo yamboma liku taponjingí. Kanu kinie pe

walse ene melema molo tomba kinie enene kinié liku taponjiku melema sikimili yambomane mele aisili nosikulie ene liku taponjingí kinie kapola kapola molonge.*

¹⁵ ı Kapola kapola teko molongemonga, ungu te Pulu Yemonga bokuna molemo. Akumu i sipe: ‘ı Yamboma langi mena liku maku toringi kinie, aisili liringime tondolo olandopa naa nosiringi; kanga teko liringime molo naa torumu.

ı Aisili liringime kepe kanga teko liringime kepe, kapola terimu.’ nimbe bokuna molemo* kanumu.

¹⁶ Nane ‘Ene kondo kolopo lipu taponjembo.’ nimbu pilio mele Pulu Yemo Taitasinge konopuna molorumumunge Taitasini ‘Ene kondo kolopo lipu taponjembo.’ nimbe pilipe molemola, akumunge Pulu Yemo kinie “Ange.” nikiru.

¹⁷ ı Taitasi aku sipe pilipe molemomonga nane yundu nimbundu: “Korini yamboma molemelena puku, yamboma liku taponjiku “Kou mone singíme kamu liku maku tangi.” puku nipui.” ı nikiru kinie pilipelie konopu sipe ‘Paa aku sipu tepumbu.’ nikimu. Yuni yuyu konopuni pilipe ‘Paa aku sipu teambo.’ nimbe pilipe molemo akumunge ı nane aku sipu Pulu Yemo kinie “Ange.” nikiru,ı.

¹⁸⁻¹⁹ Olionga angenu te “Taitasi kinie pea tapu toko pangili.” nimbu lipu mundukuru, temane peangamo andopa topa silimomonga aku yemo Kirasinge yambo talapemane pali ‘Yu papu telemo.’ ningu kapi nilimele yemo. Kanu yemo mako topo lipu mundukurumunge ungu

pulu te pea pelemola. Kou monema lipulie ɿJerusalemendo,* simulundu membo pumulú kinie Kirasinge yambo talapemane pali kanu yemo mako tokolie “Olio kinie pea tapu toko pangi.” niringi. Aku niringi pilipulie yu ene Korini yamboma molemelena “Pui.” nimbu yu lipu mundukuru. Kanu kondo kolopa ɿlipo taponjili, kongonomo ‘Yamboma Ailimu kapi ningí kinie yunge imbimu ola molomba.’ nimbu ‘Paa teamili.’ nimbu molemolo. ‘Olione ‘Ene paa lipu taponjemili.’ nimbu molemolo mele kepe kanangi.’ nimbu kanu kou monema membo pumulú.

20 ‘Enene kou mone aisili liku taponjiku singíme olione lipulie ɿJerualleme membo pumulú kinie kou mone siringi, yambomane ɿ‘Olione kou tepo embambo sirimulu.’ ningu, ‘olionga ungu bulkundu ninjiku iri naa tangi.’ nimbu ɿolionga angenu ene kanoko peanga kanoko kapi nilimelemo kinie pea tapu topo andamili,.’ nikiru.

21 ‘I kondo kololi kongonomo temolo kinie Ailimuni ‘Teko konjikimili.’ nimbe kanopili.’ nimbu kanu kou mone singíme mimi sipu nokombo tekero. Nakolo akumu mindi molo. ‘Yambomane kepe tekemolo mele kanokolie ‘Teko konjikimili.’ ningu kanangila.’ nimbu ɿ‘Kanu angenumu pea teamili.’ nikiru,.

22 Olionga angenu te ‘Elte kinie pea tapu toko pangi.’ nimbu lipu mundukurula. Kanu yemone wale aisili kongono tondolo mundupe mimi sipe terimu mele kanorundu.* Kinié kepe ‘Korini yambomane paa sike kou mone liku taponjiku

singí.’ nimbe tondolo mundupe pilipelie “Ene molemelena paa pambo.” nimbe molemo.

²³ Taitasi lipu mundukuru aku yemonga ungu te i sipe pelemola: Yuni na kinie pea tapu topo Pulu Yemonga kongonomo andopo tepo enenga kongonoma tenjilimbolo yemo. An-genu ongeletolonga ungu te pea nikiru: Elte Kirasinge yambo talapemane “Ene Korini yamboma molemelena pale.” ningu liku munduku-mili yetolone kongono telemebele tengelemonga Kirasi kapi ningulu yunge imbi ambolko ola linjilimbele.

²⁴ Aku kene ‘Pollone olio telemolo temolo mele Kirasinge yambo talapema nimbe sipe olio kapi nilimo mele yambo talape lupemane ‘Paa sike aku siku molemele.’ ningu kanangi.’ ningu yamboma konopu monjilimele mele i ye yepoko ongema paa kanangi liku ora siengi.

9

¹⁻² Ene Korini yambomane tondolo munduku ‘Judia disiriki yamboma, paa lipu tapon-jemiliya!’ ningu molemele mele piliola. Liku taponjingíndu teko molemele mele Kirasinge yambo, kolea Masedonia poropinji molemele yamboma konopu sipu temane topo sipu ene Korini yamboma, kapi nimbulie nirindumuni, kolea Akaya poropinji lemo kolea aili Korini, yambomane ou poniemonga kinie yandopa kepe ‘Lipu taponjipu melema siemili.’ ningu nokoko moloringi mele Masedonia yambomando nimbu sirindu kinie pilkulie ‘Korini yambomane telemele mele manda lepo teamili.’ ningu ene

aisilini melema singí uluma telemelela, akumunge, Pulu Yemonga yambo konopu kake teli, kolea Judia disiriki molemelema koleamanga pali Kirasinge yambomane, liku taponjiku we singí kou monema liku maku toko molemele, mele ene Korini yamboma pilimele, monga ene ungu, aisili, pepána naa topo simbu kinie mandala.

³⁻⁴ Nakolo na ombó kinie Masedonia poropinji ye mare pea omulu liemo ene, Korini yamboma, ne kou mone singíme kamu naa liku maku tongi liemo nane kapi nimbu enene telemele mele yamboma temane topo sirindu mele pilipulie paa pipili kolombo. Ene, Korini yamboma, kepe pipili kolonge.* Akumunge pilipulie, 'na ene molongena ombó kinie Yamboma kapi nimbu temane topo sirindu mele paa sike aku siku teangi. Yambomane 'Pollone kolo torumu. Yuni Korini yamboma we kapi nirimu.' ningu naa piliengi! Kou mone limbu ombóma sike liku maku toko pora siengi.' nimbu olionga, angenu ye, yepoko, kanuma ene molemelena lipu mundukuru.

⁵ 'Na kinie ene Korini yamboma kinie olio pipili naa kolamili.' nimbu, olionga, angenu, ye yepoko, ndo tondolo mundupulie nimbundu: "Na ou naa pambo ene kumbi lelko puku, Korini yamboma liku taponjiku, singí kou mone liku maku tolemelema kamu liku maku toko nosiku molangi wambo kene ene molemelena liku taponjengi kumbi lelko pangi." nimbu lipu mundukuru. Pe "Simulú" ningu panjiringi mele kamu liku maku tokolie na nokoko molangi ombó kinie pilkulie konopu pe nipili yamboma

liku taponjingí kou mone aisili na toyo toko singí. ɿKamu naa nosiku nokoko molangi ondu liemo 'Pollone olio kou takisi tomoloma omba likimu. Olionga melema oliolio we nosipu kolea Judia disiriki yamboma naa silimelkanje papu.' ningu, konopu keru panjiku singí kinie kapola naa temba. Aku sipu nimbu pilipulie na ou naa wambo olionga ye angenupili pokondo "Ene liku taponjengi pai." nimbu lipu mundukuru.

⁶ ɿ'Kou mone toyo toko siengi.' nimbu, nikiru-munge ungu pulumu niembo piliengi! Yambo te langi layetolo umbu tolemomone langi layetolo lipe nolemo; langi aisili umbu tolemo yambomone aisili lipe nolemo.*

⁷ Yambomane yamboma liku taponjiku melema konopu siku sumbi siku silimele akuma Pulu Yemone kanopa konopu monjilimo kene* ene yamboma yu mele mele konopuni pilkulie 'Kou mone i sipu yamboma lipu taponjipu siemili.' ningu pilkulie siengi. Konopu keru panjiku naa siengi. 'Naa silimelka nakolo yambomane "Siei!" ningu tondolo munduku mawa tekemelemonga sikimulu.' ningulie singí kinie kapola naa la temba.

⁸ Pulu Yemone ene mele paa aisili manda simbe nosiku kapola tenjingí, alieli ɿkonopu pe nimbé uluma kinie, kongono tenge uluma kinie, melema, molo tombama pali manda sipe kapola tenjimbe kene ɿkonopu kimbu naa siku yamboma liku taponjiku melema siengi., 'Enene liku taponjili ulu peangama pali kapola tenjengi.' nimbe aku temba.

⁹ Aku ulumunge ungu te Pulu Yemonga bokuna

molemo, akumu i sipe:
 ‘₁Yambo tene poniemanga langi aisili
 umbu tolemo mele yambo peanga tene,
 yambo koropama lipe taponjipe
 mele aisili andopa moke tepa silimo;
 pe aku sipe kondo kolopa
 tepa konjilimo ulu peangama*
 alieli pepa mindi pumbe,
₁Pulu Yemo pilipe molomba.’**
 nilimo kanumu.

¹⁰ ‘Langi umbu tolemo yemone langi umbu
 topili.’ nimbe umbuma silimo ₁Pulu Ye, mo, yuni
 we yamboma ‘langi lupe lupema nangi.’ nimbe
 silimo Pulu Yemola, yuni ‘Enene yamboma liku
 taponjengi.’ nimbe mele paa aisili simbe. Enene
 kondo kolopa tepa konjili ulu peangama tenge
 kinie ‘Olandopa olandopa teangi.’ nimbe lipe
 taponjipe melema simbe. Yambo langi umbu
 tolemo kinie langi aisili tolemo mele ene kinie
 aku sipe wendo ombá.*

¹¹ ‘Alieli, yamboma melema molo tomba kinie
 enene kanu yamboma liku taponjiku mele aisili
 toyo toko siengi.’ nimbe ₁Pulu Yemone, ene
 mele aisili simbe kinie enene enenga angenali
 mele aisili manda singí. Kanu kinie olione ₁Ki-
 rasinge Judia disiriki yamboma, lipu taponjipu,
 ene ₁Korini yambomane, mele aisili toyo toko
 singíme lipu membo pupu simulú kinie aku siku
 angenali liku taponjingimunge angenalini Pulu
 Yemo kinie “Ange.” ningí.

¹² Enene aku siku Pulu Yemonga yamboma liku
 taponjiku melema singí ulumu tengemonga ulu
 talo wendo ombá. Aku tenge kinie yambo mele

molo tolemoma molo naa topa kapola temba. Nakolo aku mindi molo. Aku tengemonga yambo aisilini ɽPulu Yemo kinie, “Ange.” ningu yu kapi ningíla.

¹³ Ene ɽKorini yambomane, ɽJudia disiriki, yamboma ɽaku siku, liku taponjiku melema singímunge kanokolie ɽwe, yambomane ene sike Kirasinge yamboma molko, yunge temane peangamo sike pilku likulie yunge unguma pilku liku tenge panjiku tenge mele kepe, enenga mele-manga aisili Judia yamboma kinie yambo lupe lupema pali kinie toyo toko liku taponjiku moke teko singí mele kepe, mona lemba kanokolie Pulu Yemo kapi ningu imbi ambolko ola linjingí.

¹⁴ Akumu kanokolie ningímuni, Pulu Yemone ene ɽKorini yamboma, we kondo kolemo mele akumu paa olandopa we kondo kolemo mele kanokolie Pulu Yemo kinie ungu ningí kinie ene paa konopu monjiku Pulu Yemo enenga mawa tenjingí.

¹⁵ Pulu Yemone mele paa peanga olandopa we sirimu akumu* olione yamboma nimbu simulundu perelemolo akumu Pulu Yemo kinie paa aili tepo “Ange.” nikumulu.

10

¹ Kinié nane ungu te ‘Paa piliengi!’ nimbu, nimbu sikiru. Nimbu simbundu Kirasi yu kara naa pupe andiki tepa taka lepa molopa yunge imbi ‘ola naa molopili.’ nimbe molorumu mele* na aku sipu nimbu molopolie, ‘ene nimbu simbu ungumu paa mimi siku piliengi!’ nimbu, nimbu

sikiru. 1Ye marene nanga ungu bulkundu ninjikulie ningindu:1 “Pollo yu ene 1Korini yamboma, kinie pea molemele kinie pipili kolopa ene unguma sumbi sipe mane naa silimo, nakolo ene kinie naa molopa kolea tenga lupe molopalie, pipili naa kolopa unguma tondolo mundupe nimbe silimo.” nilimele.**

2 1Aku siku nilimele mele pilipulie, ‘Aku siku naa ningu konopu alowa teangi.’ nimbu, ene tondolo mundupu mawa tekero. Molo konopu alowa naa tengi liemo “1Pollo tenga lupe molopalie mindi olio unguma pipili naa kolopa tondolo mundupe nilimo.” nilimele mele, ene molemelena ombo ene kinie molopolie ungu mare pipili naa kolopo paa tondolo mundupu ene mane simbu. Enene “Pollo tepa molemo uluma mana uluma mindi telemo. Kirasini kanopa peanga kanolemo uluma naa telemo.” nilimele mele aku siku ningu molangi ondu liemo na paa sike pipili naa kolopo ene tondolo mundupu mane simbu 1kene ‘Aku siku naa ningu, konopu alowa teangi.’ nimbu, ene mawa tekero.*

3 Na sike ma koleana 1we yamboma pea, molio nakolo 1Kirasinge opa tembondol, mana yambomane konopuni pilkulie opa telemele mele lupe, na aku sipu konopuni pilipulie opa naa telio.

4 Na opa tembondol ma koleana yambomanga opa telemele melema lipulie opa naa telio.* Pulu Yemonga opa teli mele enge nilime lipu ambolopo, akumane opa toumanga opa pala tondoloma topo bulsulio.

5 Kolo toko kerepali nilimele unguma topo

manie mundupu, Pulu Yemonga unguma pilingí aulkemo pipi silimo ungu kara pulime tepo kenjipu, yambomanga konopu lemele unguma, ‘Opa touma.’ nimbu, ka sipu, ‘Yamboma enenga konopumane Kirasinge unguma mindi piliengi!’ nilio.

⁶ ‘Ene Korini yamboma kepe, ‘Ene wemane konopu alowa teko, nane “Teai.” nikiru ungumu pilku liku teko molonge kinie kanopolie nanga unguma ‘naa pilimulú.’ ningu liku su singi yamboma, ombo, mindili nangi simbu.’ nimbu nokopo molio.

⁷ Yambomane ulu telemelema kanongendo mimi siku kanangi. Ne ye tene ‘Na Kirasinge yemo molio.’ konopu lemu liemo ‘Na Kirasinge yemo molio mele Pollo kepe aku sipe mele Kirasinge yemo molemola.’ konopu lepili. ‘Yu yuyu mindi Kirasinge yemo molio.’ konopu naa lepili.

⁸ Nane kongono telioma Ailimuni ‘Teani.’ nimbe na namba sirimu akumu Ailimuni ‘Ene konopu tondolo pupili molangi liku taponjeni.’ nimbe na mako topa nambamo sirimu. “‘Ene molko kenjengi!’ nieni.” nimbe na mako topa nambamo naa sirimu. Aku sipe terimumunge nanga imbimu wallo kolte ambolopo ola lipu kapi nilio nakolo aku teliomonga na pipili naa kolombo.

⁹ ‘Ailimuni “‘Ene molko kenjengi!’ nieni.” nimbe na nambamo naa sirimu.” nikiru, akumu pilkulie, ‘Nane pepá topo ene silio akuma ‘‘Olio pipili kolopo mini wale mundemili.’ nimbe pepá topa sikimu.’ ningu naa piliengi!’ nimbu aku

sipu nikiru.

¹⁰ Sike ye marene ningindu: “Pollone pepá topa sipelie olio iri topa ungu tondolo mare nilimo nakolo olio molemolona olemo kinie kanopolie ‘Yu we ye te. Imbi naa mololi ye te.*’ Ye marene ungu mane sumbi siku silimele mele yu aku sipe ungu mane naa silimo.’ nimbu kanolemolo.” nilimele.

¹¹ Aku siku nilimele yema ene i siku piliengi: ‘Na ene kinie teluna naa molopo, kolea tenga lupe molopolie nane pepá topo pipili naa kolopo tondolo mundupu mane silio mele kinie, ene molemelena ombolie mane simbu mele kinie, paa telu sipemo. ‘Ya pepá topo paa tondolo mundupu mane sikiru mele ombolie mane simbu.’ ningu piliengi!

¹² Ye marene ‘Olio ye peangama.’ ningu eneno imbi ambolko ola liku kapi nilimele mele na aku sipu tembo kinie paa kapola naa temba. Kanu yemane ene eneno konopuni pilkulie ‘Olio i sipu i sipu temolo kinie ye peangama molo-molo.’ ningu pilkulie aku siku telemele. Ene eneno telemele mele kanoko konopuni pilku apurukulie ‘Olio ye peanga olandopama.’ ningu pilimele. Aku telemele yema pilipe konginjili naa peli yemane lawa teko telemele, monga na ene eneno kapi nilimele mele na nanu aku sipu kapi nilkenje paa kapola naa telka,.

¹³ Nakolo na nanu nanga imbi walu ambolopo ola lipu kapi naa nimbú. ‘Na nanu imbi ambolopo ola lipu kapi niembo.’ nimbu Pulu Yemone na mako topa ‘Kongono teani.’ nimbe sirimu mele mindi pilipulie na nanu imbi

ambolopo ola lipu kapi nimbú. Pulu Yemone na 'kongono teani.' nimbe sirimu kongonomo kinie ene ,Korini, yamboma kinie kongono telio akumu kepe kongono telumu.

¹⁴ Pulu Yemone 'Na kongono teani.' nimbe namba sirimu aku nambamone ene ,Korini yamboma, pali kepe nokolemo akumunge nane ene moloringine kumbi lepo ombo Kirasinge temane peangamo topo sirindu kinie Pulu Yemone na kongono "Tei." nimbe sirimumu mundupu kelepo kongono te lupe lawa tepo naa terindu ,akumunge na nanu imbi papu ambolopo ola lio,. Ene moloringine ombo temane peangamo naa topo silkenje aku sipu Pulu Yemone na kongono sirimu te mundupu kelkanje na nanu imbi ambolopo ola lio mele paa kapola naa telka. ,Aku telkanje lawa telka nakolo na lawa naa telio. Andi ye mare molemele akumane mindi lawa telemele.,

¹⁵ Na nanu kapi nimbu imbi ambolopo ola lio akumu Pulu Yemone na kongono "Te." nimbe sirimu kongonomo teliomonga mindi aku telio. Yambo marene kongono telemelemonga nanga imbi ambolopo ola naa lio. Nane 'Wendo ombá kinie papu.' konopu lekero mele i sipe: 'Ene 'Sike.' ningu tondolo munduku pilimele mele* olandopa pumbe kinie nane ene mane sipu kongono telio uluma tondolo pupe aili tepa pepili.' konopu lekero. 'Nakolo aku sipu ene kinie kongono tembo kinie Pulu Yemone na kongono sirimumu mundupu kelepo kongono te lupe naa teambo.' konopu lekero.

¹⁶ Kanu kinie kongono ene kinie teliomo

tondolo pupu aili tepa pemba kinie na ene molemele kolea anjukundu temane peangamo manda pupu topo simbu, kanu kinie ye marene andoko ungumu ningu siringi koleana naa pupulie nimumuni, kanu yemane kongono ou telemelemonga nane nanga imbi ambolopa ola naa limbu.*

¹⁷ Nakolo 1Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo mele pilipu temolo kinie papu. Akumu i sipe:1

‘Yambo tene ‘Yambo tenga imbi ola molopili.’ nimu liemo ‘Ailimunge imbimu mindi ola molopili.’ nimbe ambolopa ola linjipili.’*
1nimbe bokuna molemo.1

¹⁸ Yambo tene kongono telemo mele kanopa apurupe yu yunge imbimu ambolopa ola limbe yambomo Pulu Yemone kanopalie ‘I kongonomo papu temu. Yu yambo peangamo.’ nimbe kapi naa nilimo, molo; Ailimuni yambo te molopa kongono telemo mele kanopa apurupelie yundu ‘Yambo peangamo.’ nimbe kapi nilimo yambomo mindi sike imbi ola molemo.

11

¹ Na ungu te nimbu kenjimbu kinie siye kolonge kinie papu. Ungu te nimbu kenjimbu tekero akumu nimbu kenjembo kene siye kolangi.*

² 1Nane aku sipu mawa tekeromonga pulumu i sipe:1 Pulu Yemone yamboma mako topa ‘Yu mindi liku ai siku pilku molko, ye lupe tenga unguma naa pilku lombili paa naa pangi. Ye te lupe lombili pungí kinie paa kanopo keru kanopo

konopu keru panjambu.’ nimbe molemo mele na aku sipu pilipu molio. ‘Korini yamboma, nane ‘Ene Kirasinge ambomo mindi molangi.’ nimbu simbu.’ nimbu, nimbu panjirindu. ‘Ambo wenepo te ye te kinie naa pepalie ye pulimo mele ene aku siku ye te kinie naa peko ambo wenepo mele molkolie Kirasi kinie pangi.’ nimbu ‘yu simbu.’ nimbu pilipu molorundu mele molio.*

³ ‘Kirasi kinie mindi pangi.’ nimbu molio, nakolo nane pilkiru, ‘Wambiye kolo toli uluma pali pilimomone ou ambo Ipu kiyongo nimbe kolo topa kondi topa lipe lou sirimu kinie pilipe lipe lombili pupe lou lerimu mele ene aku siku ye marene kondi toko liku lou singi kinie enenga ungumu pilkulie ningimuni, ‘Olio Kirasinge yambo kake telime mindi.’ ningu yu tondolo munduku pilku yunge ungumu mindi pilku liku teko moloringi mele munduku kelko konopu alowa tekolie, ye lupemane kondi tongema lombili puku lou lengenje.’ nimbu mini wale mundupu molio.

⁴ Ye tene lupe ene molemelena omba, nane Yesusinge temanemo topo silio mele naa topa silimo, yuni ‘Yesusinge temanemo topo sikiru.’ nimbelle ye tenga lupe temanemo topa silimo kinie ene we pilku liku molemele. Molo ‘Mini.’ nilimele akumu te lupe, ene ou Mini Kake Telimu liringi akumu molo, te lupe, akumu enenga konopuna pupe pelemo kinie ‘We pepili.’ ningu kamu limele. Molo ye marene kolo toko “Temane peangamo topo sikimulu.” nilimele kinie nane temane peanga sikemo ene topo sirindu temanemo munduku kelko kanu yemane

toko silimele temanemo mindi ‘Temane peangamo.’ ningu, taka lelko pilku limele* ,kene ungu te nimbu kenjimbu kinie we niembo siye kolangi.**

⁵ Nane pilkiru, ‘Kanu yema ene ‘Sike Kirasini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yema molemolo.’ nilimele kanu yemando ‘Olionga ungu mane sili ye ailime.’ nilimele, kanu yemanga na maniendopa naa molio.’ konopu lekeru.*

⁶ Sike na ungu manema mimi sipu simbu mele sukuli te naa terindumunge ,Kirasinge ungumu, mane sipu kenjilionje* nakolo na ,Kirasinge, unguma paa mimi sipu pilio. Ene mane silio kinie unguma mimi sipu pilio mele alieli ene lipu ora silio.

⁷ Pulu Yemonga temane peangamo ene topo simbundu ‘Nanga imbi manie molopili.’ nimbu “Aku tekero kongonomonga mele kalangi.” naa nirindu. ‘Nanga imbi ambolopo ola naa liembo. Enenga imbi ambolopo ola linjembo.’ nimbu aku terindu. Nane aku sipu terindu ulu akumu ulu pulu keru te terindu molo ungu mane te pulue torunduye?

⁸ Ene lipu taponjipu Kirasinge kongono tenjipu molorundu kinie Kirasinge yambo talape* marene kou mone liku taponjiku siringi akumu ‘Kirasinge yambo talapemanga kou mone wa lipu ene Korini yamboma lipu taponjirindu none tekemo.’ nilke.

⁹ Na ene kinie molopo kongono terindu kinie na melte molo torumu kinie nanga angenupili kolea Masedonia poropinji molko oringi kanu-

mane mindi na liku taponjiku mele molo torumuma pali mengo ongo na siringimunge* ene Korini yambomando “Na liku taponjiku melema siei.” nimbu ene umbuni te naa sirindu. ‘Na enendo “Liku taponjei.” nimbu umbuni te paa naa simbu.’ nimbu pilirindu mele kinié kepe aku sipu pilipulie ‘Ene na liku taponjengi.’ nimbu umbuni te pe pe kepe paa naa simbu.

¹⁰ Na aku sipu “Sike telio mele tembo.” nimbu tondolo mundupu nimbu panjikiru mele paa mi lepo Kirasinge ungu sikemo na kinie pelemomonga paa sike nikiru. ‘Nane ,ene Korini yamboma molemele, kolea Akaya poropinji koleamanga pali andopo temane peangamo topo simbu kinie “Kou monene topo toko liei.” naa nimbú.’ nikiru akumu paa sike nikiru. Aku sipu na nanu kapi nikiru mele manie naa pumbe.

¹¹ ,‘Enenga kou mone naa limbu.’ nikiru akumu nambemuna nikiruye?, Nane ene konopu naa monjiliomonga aku sipu nikiruye? Paa molo! Na ene paa konopu monjilio mele Pulu Yemone pilimo.

¹² ,“Mele kalai.” paa naa nimbú akumunge pulumu i sipe:, Ye mare enenga imbi ambolko ola liku ‘Yambomane olionga unguma pilkulie ‘Olione kongono telemolo mele kinie Pollone kongono telemo mele kinie telu sipe. ,Yu kinie olio kinie pea Kirasini lipe mundurumu yema molopo, kongono telemolomonga mele kalolimu limulú.’ ningu kanangi.’ ningu telemele mele ‘Paa naa teangi. Yambomane kanu yemanga ungu kolo tolime paa naa piliengi!’ nimbulie ‘Aku siku ningu pilingí aulkemo pipi siembo.’

nimbu ,kanu yemane “Kongono tekemolomonga mele kalai.” nilimele mele nane paa naa tepo, na yamboma lipu taponjipu Kirasinge kongono tenjiliomonga, mele kalolimu naa lio mele pe kepe paa naa limbu.

¹³ Aku siku telemele yemane ‘Yambomane ‘Olio Kirasini lipe mundurumu yema molemolo.’ ningu kanangi.’ ningu kolo toko andoko Kirasini lipe mundurumu yemane kongono telemele mele ene aku siku manda lelko andoko kongono teko molemele.

¹⁴ Aku telemele mele kanokolie konopu kimbu siku naa molangi. ,Kurumanga nomi, Setenene* kepe ,yamboma kondi tombando, yu sike molemo mele alowa tepa ‘Mulu koleana angello te pa teline molemo mele molambo.’ nimbe aku sipe manda lepa telemo kanumu.**

¹⁵ ,Setenene aku sipe telemo liemo, yuni telemo mele yunge kongono tenjili kendemande yema ‘Yambomane olio kanokolie ‘Ye sumbi nilimunge kongono tenjili kendemande yema molemolo.’ ningu kanangi.’ ningu aku siku manda manjiku kolo toko tenge kinie kanokolie konopu aisili kimbu naa siengi. Pe enenga aku telemelemonga mele kalolimu lingímu papu lingí.

¹⁶ Nane ou nindu mele altopo nikiru. ‘Nane nimbu kenjimbu kinie, nimbu kenjembo siye kolangi.’ nindu kanumu.* ,Aku sipu ya kamu nimbú kinie, ‘Pollo yu ungu aroma topa nimbe kekelepa tokomo.’ ningu naa piliengi! Molo nane nanga imbi nanu ambolopo ola lipu nimbu kenjimbu kinie ‘Pollo yu kekelepa tokomo.’

sike ningu pilíngi liemo, kapola, ɿandi kapi ningu eneno imbi ambolko ola limele yemanga unguma taka lelko pilku liku molko 'Kekelepa tokomele.' naa nilimele mele,** nanga unguma aku siku taka lelko pilku molko 'Kekelepa tokomo.' naa la niengi.

¹⁷ Nane 'Na ye aili peangamo.' nimbu aku sipu nimbu kenjimbu kinie Ailimunge kongono tenjili yambo tene nilke mele naa nimbú. Kekelepa toli ye tene nilke mele na nanu imbi ambolopo ola lipu nimbu kenjimbu.

¹⁸ Ma koleana yambomane enenga imbime ambolko ola limele mele ye aisilini aku siku telemelemonga na aku sipu nanga imbimu nanu ambolopo ola lipu kapi nimbú.

¹⁹ Ene 'kekelepa naa topo pilipu konginjili peli yamboma molemolo.' ɿkonopu lemele nakolo, kekelepa tolemele yema 'kekelepa we tangi.' ningu siye kolko taka lelko pilku molemele.*

²⁰ Ye marene ene ka mele siku mindili siku nokolemele, molo enenga kongono "tenjei." nilimele, molo ene ningu pangu siku enenga melema we limele, molo ene liku lou siku kolo tolemele, molo 'Olio ye peanga ailime molemolo. Ene yambo kerime molemele.' nilimele, molo ɿ'Olionga unguma paa piliengi! Olio paa lombili wangi.' ningu tondolo munduku kara puku, ene laruwe tolemele kinie kepe,* ene ɿKorini yambomane, aku siku telemele yema pali 'Aku siku teangi.' ningu siye kolko 'Ye peangama. Papu telemele.' ningu enenga unguma taka lelko pilku molemele.

²¹ ɿKanu yema, enene telemele mele na ene

„Korini yamboma, kinie molorundu kinie aku sipu telka nakolo na enge naa perimuna ‘Aku sipu teambo.’ naa nirindu akumu lawa terindu mele kinié aku sipu tepo kenjirindu mele paa pipili kolopo nimbu para sikiru.*

Nakolo ye tene yu molemo mele kinie yu kinie uluma wendo olemo mele kinie pipili naa kolopa tondolo mundupe nimbe para silimo liemo na kepe molio mele kepe na kinie ulu wendo olemoma kepe pipili naa kolopo tondolo mundupu sumbi sipu nimbu simbula. Kinié ya nikiru ungumu kekelepa úngu langopo nikiru.**

„Ye marene eneno kapi ningu, teko molemele mele yamboma ningu silimele mele nane ene kinie keru kuru lipu na nanu kapi nimbu tepo molio mele nimbu siembo.„

²² Andi ye kanuma Ipuru yemaye? Na Ipuru yemola.

Kanu yema Isirele yemaye? Na Isirele yemola.*

Kanu yema „pulu pulu anda kolepa, Eporayamone kalopa

lirimu yemaye? Na Eporayamone kalopa limu yemola.

²³ Kanu yema Kirasinge kongono tenjili kende-mande yemaye?

Ene Kirasinge kongonomo tenjilimele manien-dopa mele;

na Kirasinge kongonomo paa olandopa tenjili yemo molio.*

(Ya „na nanu imbi ambolopo ola lipu kapi nimbu, nikiru mele na konopu naa peli ye te kekelepa topo nikiru.)

Na Kirasinge kongonomo mindili sipu olandopa terindula.

Na wale olandopa ka ulkena perindu.**

Na wale paa aisili kopene toringi mindili norundu mele** kanu yema topo manie mundulio.

Wale aisili na nondopo kolorundu.

²⁴ Juda ye nokolimene na ,walse walse ningu ka siku

na 'Olandopa llo tepili.' ningulie, ka pulsene wane paono tene nani ningu toringi, aku walema lipe tere lepa te pakara.*

²⁵ Wale yepoko ,Romo yemane, na kopene toringi;

walse ,Juda yambomane, na kouni toringi;* wale yepoko na sipine andorundu kinie topa bulsupe

kamu keru lerimu; walse sipi te aku terimu kinie na nomu kusana sukundu ipulueli tangoli wale talo perindu;**

²⁶ ulke tenga wale aisili naa pepo, kolea lupe lupemanga aisili pelipu mindi andorundu;

andorundu kinie wale marenga pondeanga na nona purundula;

wale marenga wa noli yemane na toko melema wa lingi teringila;

wale marenga nanga ,Juda, yambomane na tonge teringi;

wale marenga Juda yambo

talapena ulsukundu yambomane na tonge teringila;

wale marenga taonomanga na tonge teringi;

wale marenga na kolea ku leline andorundu kinie
 na pondeanga koleane nombá terimu;
 wale marenga nomu kusana na no wangorundula;
 wale marenga ye marene kolo toko 'Olio Kirasinge yema molemolo.' ningulie nanga kongonoma pipi sinjingí teringila.

²⁷ Mindili sipu umbunime pepili kongonoma andopo tepo,
 kongono terindumunge wale aisili uru naa pepo,
 wale aisili engele tepa no waka lepa tepili molopo,
 wale aisili langi naa nombo we pepo,
 wale aisili ali terimu kinie wale pakoli pakombo te
 naa lerimuna alini paa kolorundu.

²⁸ Akumu mindi molo. Umbuni mare pea na kinie wendo olemo. Alieli nane Kirasinge yambo talapema nokombondo konopu paa aisili lipu munduliomonga na konopuna umbuni aisili pepili molio.

²⁹ ‚Kirasinge, yambo te yu enge nimbe molemo mele pora nilimo kinie na kepe ‚yu kinie kondo koliomonga, konopu tondolo pupili naa molio. Meltene ‚Kirasinge, yambo te kondi tolemo kinie yuni tondolo mundupe pilimo mele mundupe kelepa tepa kenjilimo kinie na paa kamelena mindili telemo.

³⁰ Na nanu imbi ambolopo ola naa limbu kinie enene nanga ungumu naa pilku lingí liemo, kapola, nanga imbimu kapi nimbu ambolopo ola liembo! Nakolo 'Nanga imbimu kapi nimbu

ambolopo ola liembo!’ nimbulie mele marene na topa manie mundulimo kinie na enge te naa pelemo mele lipe ora silimo kanu melemanga nanga imbimu ambolopo ola limbu.* 1 ‘Na enge paa pelemo. Na imbi paa molopa, pilipe konginjili paa pelemo.’ nimbu pilipulie nanu kapi naa nimbú.1

31 Aili Yesusinge Lapa Pulu Yemo, yunge imbi alieli ambolopo ola linjimulu kinie paa papu, yuni ungu ya nikiruma ‘Kolo tokomo.’ manda naa nimbé.*

32 Kolea aili Damasikasi 1na purundu kinie, ye nomi kingi Aretasinge kolea nokonjirimu ye ailimuni ‘Ami yemane na ka siengi. Damasikasi pala kerepuluna nokoko angiliengi.’ nirimuna nokoko angiliringi.

33 Nakolo 1pala kerepuluna nokoko angiliringimunge, nanga angenupili marene na wale basiketena lakilkulie palana ka moko toko liku ulsu munduringi.* Aku teringimunge kanu ye ailimuni na ka simbe terimumu ‘Ka naa sipili.’ nimbu talopa lepo purundu.

12

1 Nane nanu kapi nimbu nanga imbimu nanu ambolopo ola likiru mele* paa ambolopo ola limbula. Aku naa tembo kinie teko kenjilimele nimbu simbu nikiru mele naa pilingí. Aku tembo kinie sike tepo kenjimbu, na nanu imbi ambolopo ola lipu kapi nimbú ulumuni sike ene kinie na kinie olio naa lipe taponjimbe nakolo 1nanga imbimu ambolopo ola lipu nanu kapi nimbu ungu te pea niembo,1. Ailimuni uru

kumbu mele sipe ungu lopi tepa perimu ungu mare na nimbe sirimumanga ungu mare ,na nanu kapi nimbu, niembo.

² Kirasinge ye te kanopo imbi silio, kanu yemo* ponie tene po omba pupili ou Ailimuni yu lipe sinjipe memba mulu kolea ai suku singi mulu kolea tenga sukundu memba purumu.** Aku yemo* kangi pali memba purumu molo minimu mindi memba purumunje, na naa pilio. Pulu Yemone mindi yuyu pilimo.

³⁻⁴ Kanu yemo, Pulu Yemone mulu kolea paa peangana lipe sinjipe memba purumu mele na pilkiru, ,nakolo, akumu kangi pali memba purumu molo minimu mindinje, na naa pilkiru. Pulu Yemone pilimo. Kanu yemone ungu mare pilirimu kanu unguma ,‘Yamboma piliengi!’ ningulie, yambomane ningindu perelemelka. ‘Yambomane naa ningu siengi.’ ningu mi tolemele unguma pilirimu.

⁵ Ye te aku sipe ulu te terimu ,nikiru, yemonga imbimu ola linjipu kapi ninjimbú nakolo nanga imbimu ambolopo ola lipu kapi naa nimbú. ‘Nanga imbimu ambolopo ola liembo.’ nimbulie na tondolo te naa pelemo mele kinie umbuni na kinie wendo olemo mele kinie mindi nimbu sipu imbi ambolopo ola limbu.*

⁶ Molo nane sike nanu kapi nimbu nanga imbi ambolopo ola lilkenje, sike unguma mindi nilkemonga na kekelepa toli ye te naa molka. Nakolo ,Pulu Yemone uru kumbuni lipe ora sirimu, na melema kanorundumunge, nanu kapi nimbu nanga imbi ambolopo ola lilkenje kapola naa la telka kene nanga imbimu ambolopo ola

naa limbu. „Na kinie aku sipe uluma wendo orumu mele mindi, yambomane pilkulie nanga imbi ambolko ola linjiku na liku ai silimelkanje kapola naa telka. Na we tepo molopo ungu nimbu silioma mindi pilkulie na molio mele sumbi siku pilingi kinie papu. „Andi yemane enenga imbi kapi ningu ambolko ola limele mele paa naa tembo.„*

7 Pulu Yemone na mulu koleana memba pupe na mele paa peangama lipe ora sirimu kanorundumunge „na paa kara pulke nakolo Pulu Yemone, Na ‘kara naa pupili.’ nimbe nanga kangikundu mindili nombo molombo melte sirimu.* Aku mélemo „kurumanga nomi, Setenenga** kendemande tene ‘Na mindili nopili.’ nimbe alieli mindili silimo. „Pulu Yemone, ‘Na nanu ye ailimu molio.’ konopu naa leambo.’ nimbelle na kinie ‘aku sipe umbuni wendo opili.’ nirimu.

8 ‘Ailimuni na lipe taponjipe umbuni kanumu wendo linjipili.’ nimbu wale yepoko yu tondolo mundupu mawa terindu

9 nakolo yuni „umbunimu wendo naa lipelie, nando nimbendo: “Yambo te tondolo naa pelemo kinie nanga tondolomone yu enge paa olandopa pelemomonga nane nu we kondo kolio ulumuni nu manda moloni.” nirimu. „Yuni aku sipe nirimu, munge na tondolo naa peli yemo moliomonga na nanga imbi ambolopo ola limbundu konopu silio.* „Tondolo naa pepili moliomonga Kirasinge tondolomo na kinie pepa na nokolemona pilipulie aku sipu telio.„

10 Na Kirasinge kongono tenjiliomonga

kuru tolemo molo kang'i pange mange telemo
 molo konopu enge naa pelemo kinie kepe,
 na teko kenjiku ungu taka tonjiku teko pipili
 konjilimele kinie kepe,
 na kinie umbuni aisili wendo olemomonga
 mindili nolio kinie kepe,
 yambomane na konopu ker'i panjikulie
 'Na umbunime wendo opili.' ningu
 na teko kenjiku mindili silimele kinie kepe,
 na konopuna umbunime tepa wayongo naa nip-
 ili
 molio kinie kepe,
 aku sipe umbunime wendo wendo olemo kinie
 na tondolo te naa pelemo kinie, 'Kirasinge
 tondolomo na kinie pepa na nokolemo, monga
 tondolo pupili moliomonga konopu wayongo
 sipu 'Kanu uluma wendo opili.' nimbu molio.

¹¹ 'Nanga imbi ola molopili.' nimbu nanu
 kapi nimbu kanu ungu nikirumu, manda naa
 tepili, nimbu kenjipu kekelepa tokoro nakolo
 enene 'Na teambo.' ningu ulku tokomelena
 aku tekero. 'Andi yemane na ningu kenjiringi
 kinie ene piliengi ene Korini yambomane, na
 'ye peangamo.' ningu kapi ninjilimelkanje papu.
 Nakolo kapi naa ninjiringimunge na nanu kapi
 nimbu imbi ambolopo ola lindu. Na sike imbi
 naa molemo yemo nakolo andi yema "Olio
 Kirasini "Nanga kongonomo tenjipai." nimbe
 lipe mundurumu ye peanga aili olandopama
 molemolo." nilimele yemanga na ye manie te
 naa molio,* akumunge enene na aku siku kapi
 ninjilimelka.

12 Kirasini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipé mundurumu yemane telemele mele ‘na ene kinie molopolie ᵀ ‘Na aku sili ye te molemo.’ ningu kanangi.’ nimbu, yuni lipé mundurumu yemane telemele mele nane aku sipu ulu mare terindu. Na paa mindili sirindu umbunime ‘We meambo.’ nimbu siye naa kolopo tondolo mundupu molopolie, Pulu Yemone mindi manda ulu tondoloma telemele mele ulu tondolo aisili lupe lupema tepo, yamboma kanokolie paa mini wale mundulimele ulu tondoloma terindu kanumu.

13 Nane Kirasinge yambo talape* mare kinie terindu mele olandopa, ene Korini Kirasinge yambo talapemo kinie terindu mele maniendopaye? Ulu telu mindi yambo talape lupema kinie terindu, ene Korini yambo talapemo kinie naa terindu, akumu kongono tenjirindumunge ene umbuni sipu ᵀ “Mele kalai.” naa nirindu.ᵀ** Ene umbuni aku sipu naa sirindumu lawa terindu nakolo lawa terindumunge na kinie konopu keru naa panjiku, siye kolangi.

14 Kinié na ene molemelena wale yepoko sipu ombó tekero* nakolo ombolie ene umbuni te siᵀpu “Melema siei.” ni, mbundu naa ombó. Na enenga melema konopu monjipu limbundu naa ombó. Na ene konopu monjipu kanombondo ombó. Ambolangomane anupili lapali pe liku taponjingíndu melema naa nosinjilimele; anupili lapalini ambolangoma liku taponjingíndu melema nosinjilimele kanumu.

15 Aku sipu, nane ‘Ene lipu taponjembo.’ nimbu konopu sipu nanga melema ene simbu,

na nanu kepe ene simbu. Nane ene konopu olandopa monjiliomonga enene na laye teko konopu monjingí kinie papuye?

¹⁶ Aku sikenje nakolo nane ene umbuni te naa sirindu. Nakolo ɿenenga ye marene ‘Pol-lone olio, umbuni we sikimu. Yu ɿemele naa kalemolomonga, kou mone wa limbendo nimbe pangu sikimu. ɿYamboma lipe taponjimbendo “Siei.” naa nikimu.’ nilimele. ‘Kondi toli ulu pulumu Pollo kinie pelemo.’ nilimele.

¹⁷ Akumu nambemuna nilimeleye? Nane ye mare ene molemelena “Pai.” nimbu lipu mundurundu kanumu “Enenga melema wa lin-jengi pai.” nimbu lipu mundurunduye?

¹⁸ Nane ou Taitasi “Ene molemelena paa pui!” nimbu tondolo mundupu lipu mundurundu kinie olionga angenu te “Taitasi kinie tapu toko pale.” nimbu lipu mundurundula kanumu. Pe Taitasi ene moloringine ombalie ene nimbe pangu sipe melema wa lirimuye? Taitasi kinie oltonga konopu telu sipe pepili kongono naa telemboloye? Oltone ulu telemboloma telu sipu naa telemboloye?*

¹⁹ I pepá topo sikirumu ‘ ‘ ‘Yuni telemo mele sumbi sipe telemo.’ ningu piliengi!’ nimbe topa sikimu.’ ningu pilimeleye? ɿPaa molo!, Pulu Yemo pilipe molopili i nikiru: ‘Kirasini “Ni.” nilimo mele nilio. Nanga yambo konopu monjilio yamboma, nane ulu telioma pali ene lipu taponjipu konopu tondolo pupili molonge uluma mindi telio.’ nikiru. ɿAkumu kolo naa tokoro, Pulu Yemone pilimo.’

²⁰ Na ene molemelena ombo kanombondo laye

mini wale pukumu. 'Na ene molemelena ombó kinie ene 'Ólio molopo konjimulúmunge kanopa peanga kanopili.' konopu lemele mele yambo te naa kanombo.' nimbu piliomonga aku sipe mini wale pukumu. 'Enene 'na ye peangamo' konopu lelko 'Na kanamili.' ningu pilimele mele ombó kinie na kanokolie 'Yu aku sipe naa molemo.' ningu kanonge kinie kapola naa temba.' nimbu piliola. 'Ombo kanombo kinie ene nambolka uluma teko molongenje.' nimbu piliomonga mini wale pukumu.

'Ene kerepali ningu,
 ,teko konjiku mele peangama nosilimele, yamboma kinie
 konopu keru panjiku,
 popenge teko mumindili kolko,
 yamboma kondo kolko liku naa taponjiku
 ene eneno yu mele mele nokoko,
 yambomanga ungu bulkundu ninjiku,
 andoko kolo toko yamboma temane toko siku,
 kara puku,
 anju yando unguma naa pilku konopu telumu
 naa pepili uluma yu mele mele teko embambo
 siku,
 ulu keru aku sipema teko paa molko kenjingí
 kinie kanombonje.' nimbu piliomonga na mini
 wale pukumu.

²¹ ,Ene molemelena ombo kanombomonga ungu te pea pelemola., 'Ene molemelena altopo ombó kinie ene kanoko molangi nanga Pulu Yemone na tepa pipili konjimbe. Ou ulu pulu keru teringi yambomane teko kenjiringi mele kanoko keru naa kanoko konopu alowa naa teringi liemo ulu

aku sipe mele te na kinie wendo ombá.
 Amboma kinie yema kinie wapura toringi uluma kinie,
 ye naa puku ambo naa lili yamboma
 ulu kerinele teringi uluma kinie,
 aku siku ulu kerime mindi tengendo waka kolko
 konopu kimbu siku andoko teringi uluma kinie,
 aku siku teko kenjiringi ulu kanuma kanoko
 keru kanoko konopu alowa naa teringinje. Ou
 teringi mele we teko molomelenje.’ nimbu pilipu
 na mini wale mundupu molio. Sike aku siku
 teko molangi ondu liemo kanopolie na ene kinie
 konopu umbuni tepili kola tembo.

13

¹ Kinié na wale yepoko sipu ene molemelena
 ombó tekero.* ‘Ombo tembomonga, ungu te
 Pulu Yemonga bokuna nilimo mele i sipe:
 ‘Yamboma pilku molangi yambo tene yambo te
 ulu te tepa kenjirimu mele nimbe simbe kinie
 yambo kanumuni tepa kenjimbe mele
 yambo talone molo yepokone kanokolie
 yu temba mele manda ningu singi kinie mindi
 ungumu pilku
 ‘Yambomone sike tepa kenjirimu.’ ningu
 piliengi!
 ‘Yambo telumuni mindi nimbe simbe kinie
 naa piliengi!’**
 nimbe molemo kanumu.
²⁻³ ‘Kirasini nanga kerena ungumu nimbe silimo
 molo molonje?’ ningu pilku “Liku ora si.”
 nilimelemonga nane ou wale talo sipu ene kinie
 ombo molopolie lepi lepi topo “Tembo.” nirindu

mele kinié altopo aulke suluna molopolie lepi lepi topo nikirula: Ou ulu pulu keru teringi yamboma kinie, we yambo lupema, ne pe kinié kepe ulu pulu keru telemele yamboma, kinie kepe, te mundupu naa kelepo, ‘Ene pali mindili nangi.’ nimbú. ‘Ulu pulu keru telemele yamboma kinie, tembo.’ nikiru mele tembo kinie kanoko pilkulie ‘Kirasi yuni enge pepili ene nanga kerena mane simbe.’ ningu kanonge. ‘Teko kenjilimelemonga, mane simbendo enge naa pepili mane naa simbe.’ ningu kanonge.

⁴ Sike ou yu enge te naa perimu kinie unju perana uku toko panjiringi kolorumu nakolo Pulu Yemonga engemone yu konde molemo. Na yu kinie tapu topo molembolomonga yu ou enge te naa pepili molorumu mele na enge te naa pepili moliola, nakolo na ene molemelena ombó kinie Kirasi pea tapu topo molombolomonga Pulu Yemonga tondolomo na kinie pepili ene tondolo mundupu mane simbu.

⁵ Ene yu mele mele eneno enenga konopuma apuruku pilkulie, ‘Olio, ‘Kirasi sike. Yunge ungumu sike.’, nimbu tondolo mundupu pilipu molemolonje. Molo molonje.’ ningu piliengi!* Eneo yu mele mele paa mimi siku piliengi! ‘Kirasi Yesusi enenga konopuna molemo.’ ningu pilimele.’ konopu lekeru. Molo aku siku manda manjiku pilkulie ‘Sike.’ nimbu tondolo mundupu naa pilipu molemolo.’ ningu pilingiye?

⁶ Te i sipu konopu lekerola; ‘Na kongono telio mele, mimi siku kanoko pilku apurukulie ‘Na sike Kirasini “Nanga kongono tenjipui.”

nimbe lipe mundurumu yemo molio.’ ningu kanangi.’ konopu lekeru.*

7 Na Pulu Yemo kinie ungu nimbulie, ‘Enene ulu te teko naa kenjengi liku taponji.’ nimbu mawa telio. ‘Na Kirasini “Nanga kongono tenjipui.” nimbe lipe mundurumu ye te molemo.’ ningu kanangi.’ nimbu aku sipu yu mawa naa telio. Akumu uluri molo. ‘Enene na kongono telio mele kanoko apurukulie ‘Yu kolo toli yemo.’ níngi liemo mandala nakolo enene ulu sumbi nilime mindi teko molangi.’ konopu lekeru. ,‘Aku teko molonge kinie paa papu.’ konopu lekeru.,

8 Nane ungu sikemo topo manie mundumbu aulke te naa lemo. Ungu sikemo alieli lepa mindi pumbe uluma mindi ,lipu taponjipu, tembo.

9 Ene enge pepili molemelemonga na ‘ene mindili nangi.’ nimbu tondolo mundupu mane simbu enge te naa pelemo kinie konopu sipu molio. Akumunge, ‘Pulu Yemone ene Kirasinge yamboma olandopa olandopa sumbi siku molko kamu sumbi siku molonge tondolomo ene sipili.’ nimbu yu aku sipula mawa tenjipu molio.

10 ‘Ailimuni ‘Na yunge kongonomo tenjeni.’ nimbe ene tondolo munduku molonge nambamo na sirimu aku nambamone ene molemelena ombolie nane ene tondolo mundupu mane naa siembo.’ nimbu na kolea suluna molopolie i pepámo ene topo sipu ,‘olandopa olandopa sumbi siku molangi.,’ nikiru. Ailimuni ‘Ene molko kenjingí kongonomo teani.’ nimbe na nambamo naa sirimu kanumu.*

11 Kapola, nanga angokeme, pepá manda

tambo kene “Ene molai.” nikiru. Ene ‘olandopa olandopa yambo sumbi nilime molamili.’ ningu aku siku molonge uluma tondolo munduku teko, nane ene “Teangi.” nikiru mele pilku liku teko, konopu teluna pupili kapola kapola molko, taka lelko tapu toko molangi. 1 Aku siku teko molonge, kinie Pulu Yemone ene konopu monjipe, “Ene konopu teluna pupe pe nipili taka lelko molangi.” nilimo yemo ene kinie molomba.

12 Pulu Yemonga yambo kake telime molemelema ‘Angenupili.’ ningu ene eneno anju yando kangulku* kondo kolko “Manda molemeleye?” niengi.

13 * Pulu Yemonga yambo kake teli ya molemelemanane pali “Ene manda molemeleye?” niki miki.

14 Aili Yesusi Kirasini ene pali we kondo kolopa molopili molko, Pulu Yemone ene pali konopu monjipe molopili molko, Mini Kake Telimu ene kinie pali tapu topa molopili molangi. (Aku sipe tepili.)*

1 Aku pea nikiru.,

PULU YEMONGA UNGU KONDEMO
The New Testament in the No Penge Dialect of the
Umbu-Ungu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umbu-Ungu No Penge
long Niugini

copyright © 1995 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Umbu-Ungu No Penge (Umbu-Ungu)

Dialect: No Penge

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

d72fc3f0-db59-5dba-99c3-8bd2a84ed896